

Het genealogisch memoriaal van Joannes Baptist Moerman en het drukkersgeslacht Moerman te Ieper (1608 – 1785)

Tijdens het zoeken in een heterogene verzameling van stukken m.b.t. verschillende families¹ troffen we er een genealogisch memoriaal aan waarin het gezin van een **Joannes Baptist Moerman** wordt beschreven. Dergelijke memorialen zijn aantekeningen die iemand maakte over zijn gezin, al dan niet verder uitgewerkt tot zijn aanverwanten en/of voorouders. Deze zijn een goudmijn voor genealogen.² Aanvankelijk was het onze bedoeling de rijkdom aan genealogische gegevens die men in dit specifiek soort documenten aantreft te laten zien.

Maar we wilden graag ook meer weten over de ruimere context van de erin vermelde personen. Aanknopingspunten daarvoor waren er in de tekst nauwelijks, over beroepsbezigheden werd er niet gerept. Tenzij in één geval: bij het tweede kind, een dochter, wordt vermeld dat haar schoonvader een boekverkoper te Brugge was. Niet rechtstreeks een van de personen uit het gezin dus, maar het zette ons aan om toch eens in die richting te zoeken.

En dat bleek een schot in de roos! Het memoriaal bleek het gezin te betreffen van de eerste drukker uit een gekende drukkersfamilie te Ieper. Verder onderzoek legde een hele reeks familieverbanden bloot tussen drukkersfamilies in Ieper, St.-Winoksbergen en Brugge.³

De documenten

Het memoriaal is een kleine katern van formaat A5 van 4 folio's en beperkt zich tot puur genealogische gegevens. De tekst is volledig geschreven door éénzelfde hand en betreft één enkel gezin waarvan alle kinderen te Ieper werden geboren. Maar de ouders blijken beiden wel in Brugge te zijn overleden. Uit het feit dat alles in één enkel geschrift is geschreven en zo ook de laatste paragraaf waarin het overlijden en de begrafenis van de vader (in 1726) en van de moeder (in 1732) vermeld worden moet het gaan om een gekopieerde tekst. Maar de vermelding van het huwelijk van de vader gebeurde in de ik-vorm en

¹ Brugge, Rijksarchief (hierna: RAB), Aanwinsten 2791.

² Over genealogische memorialen in het algemeen, zie P. DONCHE, 'Een boecxken van afkomst. Familiale memorieboeken met genealogische gegevens tussen 1387 en 1812', in: *Tijd-schrift, Erfgoedpraktijk in Vlaanderen*, 12 (2022), pp. 80-93.

³ In die zin is onze bijdrage aanvullend (ook voor andere steden) aan die van S. VAN IMPE, 'Brugse boekdrukkersstambomen', in: (red.) L. VANDAMME, *Boeken uit Brugge. Studies over Brugse boekgeschiedenis*, Brugge, 2021, pp. 100-109 want geen van de hier vermelde drukkersfamilies kwam daarin al aan bod.

bij de geboortes van kinderen wordt gesproken van ‘*mijn huisvrouw*’, ‘*mijn schonvader*’, enz... Het moet dus gaan om een kopie van een tekst die oorspronkelijk werd geschreven door de vader maar die later aangevuld werd met de overlijdensgegevens van de ouders van het gezin. Ook de vermelding van het overlijdensjaar van het vijfde kind in 1729, d.i. drie jaar na het overlijden van de vader bewijst dit. Het kopiëren en het aanvullen is vermoedelijk het werk van een van de kinderen.

Verder zoeken in de papieren in de bundel bracht nog andere stukken boven water die met dit gezin en/of hun aanverwanten te maken hebben.⁴ Zo waren er twee bijna identieke afstammingschema's uit een voorvader Jan Cuvelier met vertakkingen in de families Zijlof, Ghyselinck en Moerman die elkaar wederzijds in de details aanvullen. Van twee stamboomschema's Ghyselinck gaf één ervan ook de afstammelingen in de familie Moerman. Meer rechtstreeks in verband met de familie Moerman zijn het huwelijkscontract van Joannes Baptist Moerman met Maria Christina de Backer en het huwelijkscontract van één van hun dochters. En er bleek zelfs nog een tweede gezinsmemoriaal tussen te zitten van Michaël Cornelis Moerman, een broer van Joannes Baptist (ditmaal allicht een origineel). En ook een paar rudimentaire stamboomschetsen Moerman. Nader bestuderen liet zien dat die schetsen werkdocumenten waren met betrekking tot de erfenisverdeling van de enige dochter (hierna II. 7 – Anna Maria Moerman, + Brugge, 1760) van die broer die zonder nakomelingen overleden was en waarvoor dus haar verdere verwanten opgezocht waren. Haar staat van goed die ook al haar erfgenamen vermeldt stak ook in de bundel.⁵

Maar keren we eerst terug naar Jan Baptist Moerman.

De Ieperse drukker Jan Baptist Moerman en zijn gezin

Zoals gezegd was de schoonvader van een van zijn dochters een boekverkoper, zodat we in die richting zochten. Wat Ieperse drukkers betreft is het werk van stadsarchivaris Alphonse DIEGERICK⁶ natuurlijk *incontournable*: men treft er korte biografische maar vooral uitgebreide bibliografische informatie in aan.

⁴ ‘*Genealogie van de familie Moerman*’ (1 blad, 5 gen.); – schema afstammelingen Cornelius Moerman en Anna Ghyselin (1 blad, 3 gen.); – idem schema (1 breed blad, 4 gen.); – gen. memoriaal Michiel Cornelis Moerman (katern 4 folio's); – voorouderreeks Fonteyne via Gailliard in Moerman (1 blad, 6 gen.); – huwelijkscontract Jan Baptist Moerman en Maria Christina de Backer, 1672 (bifolium); – huwelijkscontract Franciscus Xav. Henr. Gailliaerd en Maria Jos. Moerman, 1706 (bifolium); – Staat van goed Anna Maria fa Michiel Moerman, 1760 (katern 17 folio's); – stamboomschema Ghyselinck (en Moerman) (1 blad, 8 gen.); – stamboomschema Ghyselinck (en vander Eecke en van Woestine) (1 blad, 8 gen.); – stamboomschema Cuvelier (en Zylof, Ghyselinck, Moerman, ...) (1 blad, 5 gen.); – idem schema (1 blad, 5 gen.).

⁵ *Staet ende inventaris ... sterfhuys Anna Moerman fa Michiel bij Susanne van Loo van welcken haren vader soone was van Cornelis bij Anna Ghyselinck fa sieur Rycquaert ende de voorsijde Susanna van Loo haere moeder was dochter van sieur Joos filius Jacques bij Catharine Bedet. Overleden jonghe dochter binnen deser stadt van Brugge op 17.6.1760. Staat doen maken door Johannes Verhoest x Francisca van Pee, d.v. Ignatius bij Marie Catherine Moerman fa Jan Baptiste als rendant shaeren sterfhuysse.*

⁶ A. DIEGERICK, *Essai de bibliographie Yproise. Etude sur les imprimeurs Yprois 1547-1834, Ieper, 1873-1881.*

In zijn werk vinden we inderdaad een Jan Baptist Moerman. De biografische informatie (p. 146) begint met ‘*Nous avons tout lieu de supposer que Jean-Baptiste Moerman était étranger à la ville d’Ypres.*’ In zijn memoriaal vermeldt Jan Baptist niet zijn geboorteplaats noch -datum maar wel de namen van zijn ouders: *mr. Cornelis en Anna GHYSELIJN fa Rijkaert*. En dit gegeven liet ons toe DIEGERICKS vraag m.b.t. zijn herkomst op te lossen: hij blijkt namelijk een telg te zijn uit een Brugse familie (zie verder). DIEGERICK schrijft dat hij in Ieper overleed op ‘27 september 1719’ maar het memoriaal spreekt hem daarin flagrant tegen: zijn kinderen werden weliswaar alle te Ieper geboren maar hij overleed wel degelijk te Brugge op 31 mei 1726, teruggekeerd dus naar zijn geboortestad. Hij werd er begraven in de St.-Gilliskerk. DIEGERICK moet hem verward hebben met een gelijknamige persoon overleden in 1719 te Ieper.

Hierna bespreken we zijn loopbaan en gezin. We vermelden hem met generatienummer **II.bis** omdat we eerst *zijn* afstamming geven tot het begin van de 19de eeuw. Daarna geven we het gezin van zijn ouders (= generatie I) waarin hij, na zijn oudere broer II. - Michael Cornelis de tweede zoon (bis) was en geven we ook de afstamming van zijn broers en zusters.

Om de rijkdom aan genealogische gegevens te tonen die in Jan Baptistes memoriaal te vinden zijn hebben we de informatie daaruit in *een handschrift imiterend lettertype* gezet. Andere gegevens, komend uit andere documenten en uit verder onderzoek staan in het gewone lettertype. Citaten uit archiefstukken staan in het gewone lettertype maar in *cursief*. Onderstreepte personen waren drukker of boekverkoper.

II.bis. – JAN BAPTISTE MOERMAN. Het memoriaal verhaalt over hem: *Jan Baptiste Moerman (fs mr. Cornelis en Anna GHYSELIJN fa Rijkaert) huwde op 24 augustus 1672 in de Ieperse St.-Maartenskathedraal met Maria Christina de BACKER (fa Anthonis en Catharina Bels fa Jacques). Het huwelijk voltrok zich in de pastoorskapel 's morgens om vier uur [sic] in de aanwezigheid van zijn schoonvader, Pieter Hontersoone en Pieter Beijts, zijn zwager, wonend te Brugge.*

Herkomst en opleiding tot drukker

Wie zich als drukker, boekverkoper of boekbinder wilde vestigen diende eerst een octrooi te bekomen van de overheid. Het octrooi dat op 5 februari 1669 aan Jan Baptiste Moerman door de Geheime Raad te Brussel verleend werd bleef bewaard.⁷ We vernemen er over hem bijkomende biografische details. De samenstelling van ‘zijn ‘dossier’ en de procedure had hij allicht al in 1668 gestart (ook toen draaide de administratieve molen langzaam). Het finale document

⁷ Brussel, Algemeen Rijksarchief, Geheime Raad, Spaanse periode, 1279, nr. 72.

vermeldt hem als *jonghman, sone Cornelis, ingeboren poorter onser stede van Brugghe*.

Hij was dus een geboren Bruggeling. We vinden hem inderdaad terug in de doopregisters als geboren te Brugge St.-Donaas op 1 november 1645 (peter: heer en meester Joannes Baptist van der Zype, licentiaat in beide de rechten; meter: Judoca Luda, echtgenote van Cornelius Ryelandt).

We lezen in zijn dossier ook dat hij het vak van *librariër* (drukker) en boekbinder bij Pieter Roose te Brugge had geleerd gedurende een tijd van vier jaar. Daarna had hij nog twee jaar werkervaring opgedaan. Dit alles werd bevestigd door een eigen attestatie en een attest van de deken en de gezworenen van het librariërs-gilde te Brugge die hij kon voorleggen. Na zijn opleiding was hij door de Brugse weeskamer uit voogdij gesteld. Ook daarvan werd een akte voorgelegd. Het librariërs-gilde had hem ‘*vrij ghemaect*’ (opleiding als afgerond beschouwd?) en een akte daarover uitgeschreven. En ook het vicariaat van het bisdom Brugge had een akte (van gunstig advies?) uitgeschreven. Zijn hele dossier had Jan Baptiste voorgelegd aan het Brugse schepencollege. Al deze stukken waren als bijlagen gevoegd bij zijn formeel verzoek tot het bekomen van een octrooi voor *librarie* (drukken) *ende bouckvercoopen met wynckel houden van diere* (verkopen van boeken in een winkel). Zijn dossier werd overgemaakt aan de Geheime Raad te Brussel die hem het begeerde octrooi verleende.

Jan Baptiste was toen 23 jaar en 3 maand oud. Zoals verder zal blijken kwam hij zelf *niet* uit het gezin van een drukker. Een volgende stap was dan ook een plaats vinden waar hij zich kon vestigen om zijn vak uit te oefenen en een boekwinkel te openen. Hij zal allicht uitgekeken hebben in de (ruime) regio naar een huwbare dochter van een drukker die zelf geen zoon-opvolger had. Enkele jaren nadat hij zijn octrooi had bemachtigd, trouwde hij in augustus 1672 te Ieper met de dochter van drukker Antonius de Backer.

Schoonvader ANTONIUS DE BACKER, drukker te Ieper

DIEGERICK, p. 146 schrijft dat Jan Baptist Moerman huwde met “Marie-Christine de Backer, vermoedelijk een dochter van de drukker Antonius de Backer”. Onder het lemma “Antoine de Backer” schrijft DIEGERICK, p. 110 dat deze laatste huwde met “*Joanna Constantia Victor*” en bij haar twee kinderen had: Maarten en Joanna Catharina de Backer.

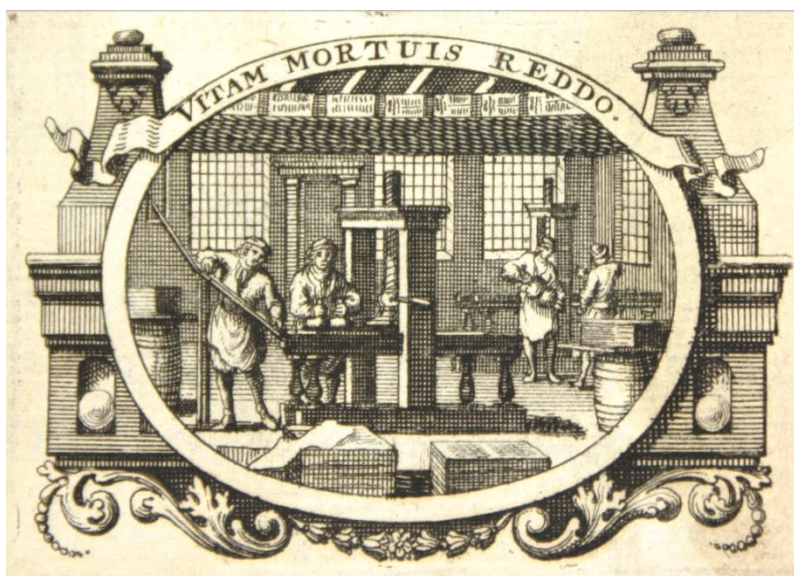
Aan die laatste bewering rammelt er toch wel heel wat! DIEGERICK spreekt vooreerst zichzelf tegen want hij vermeldt géén Maria Christina de Backer onder de twee kinderen van Antonius de Backer en Joanna Constantia Victor. Zoeken we in de naamindices op de huwelijken te Ieper naar een huwelijk de Backer - Victor dan vinden we wel een Joanna Constantia Victor (weduwe van Carolus Busschaert) die te Ieper St.-Jan op 29 oktober 1690 huwde met een

Debacker, maar de echtgenoot heeft een voornaam *Jacob* en niet Antonius! Mogelijk had dit echtpaar wel kinderen met de voornamen Maarten en Joanna Catharina – dit valt helaas niet te verifiëren wegens het niet beschikbaar zijn van doopregisters of indices er op – maar deze moeten dan wel ná 1690 geboren zijn. En dat valt natuurlijk niet te rijmen met de Ieperse drukker Martin de Backer, die DIEGERICK, p. 127 een zoon noemt van de drukker Antonius de Backer en die al in 1687 drukwerken op zijn naam drukte, d.i. drie jaar voor het huwelijk van zijn vermeende ouders!

Jan Baptist Moerman in zijn memoriaal lost het voor ons op: hij vernoemt Joanna Catharina Victor als de meter van zijn negende kind en als echtgenote van een zwager van hem. Die zwager moet dan de hogergenoemde Jacob de Backer zijn, een andere broer van de moeder van het kind.

Jan Baptist Moerman in zijn memoriaal weet uiteraard ook wel – als geen ander – wie zijn echtgenote was met wie hij op 24 augustus 1672 huwde, nl: *María Christina de BACKER fa Anthonis en Catharina Bels fa Jacques*. In de indices op de huwelijken te Ieper vinden we het huwelijk van zijn schoonouders ook terug: de Backere Antonius huwde met Catharina Bels op 3 juli 1649 op de St.-Jansparochie. Als Marie Christine bv. in 1650 of 1651 werd geboren dan was ze 22 of 21 jaar bij haar huwelijk met Jan Baptist Moerman.

Allicht is het Catharina Bels, die we als *la v(eu)ve Anth(o)i)ne de Backere* in 1710 aantreffen onder de inwoners van Ieper, toen wonend in het 7de kanton (d.i. het blok tussen de westzijde van de Rijselstraat en de Ieperlee) in de rode op 12 belastingklassen.⁸



Een zeldzaam drukkersmerk waarop een drukkerij te zien is
(van Henri Du Sauzet, Den Haag, 1715)

⁸ P. DONCHE, *Inwoners van Ieper volgens de hoofdgeldbelastingkohieren van 1710, 1711 en 1712*, Berchem-Antwerpen, 1996, p. 64.

Ook van Antonius de Backer is een dossier in de Geheime Raad bewaard.⁹ Hij heeft een zeer gelijkend traject doorlopen dat was gestart 23 jaar voor het traject van zijn toekomstige schoonzoon.

Antonius de Backer was zoon van een meester Jan de Backer en hij had, als buitenpoorter van Ieper gedurende vijf jaar gewoond bij Philips de Lobel om het vak van drukken en boekbinden te leren. Omdat hij graag een eigen winkel wilde beginnen om daarmee ook (zo geeft hij aan) zijn moeder¹⁰, die een weduwe zonder veel middelen was, te helpen, had hij in 1645 een verzoekschrift ingediend bij de voogd en schepenen van Ieper om een gunstig advies te bekomen. De magistraat van Ieper nam zelf eerst inlichtingen bij de pastoor van zijn parochie (St.-Pieters). Die verklaarde op 9 juni 1645 dat Antonius een goede katholiek was. In de vergadering van de Ieperse Kamer van 17 juni 1645 gaf ook de magistraat een gunstig advies. Hiermee kon de procedure verder gaan in de Geheime Raad te Brussel. Deze vroeg eerst nog op 26 oktober 1646 aan de bisschop van Ieper een gunstig advies, wat deze prompt in zijn antwoord van 31 oktober gaf. Hiermee was zijn dossier volledig maar het duurde nog een vol jaar voor het octrooi op 10 november 1646 te Brussel aan Anthonis de Backer werd verleend.

Zijn leermeester Philips de Lobel was een Ieperse boekhandelaar en gezworen drukker geweest (actief ca. 1637 – 1651) die werkte vanuit het huis *in den Gulden Bijbel* op de Grote Markt. Dit is het huis dat later bewoond werd door de schoonzoon Jan Baptist Moerman van zijn leerling Antonius de Backer.¹¹

Antonius de Backer had te Ieper als drukker een lange en talrijke productie (zie DIEGERICK, p. 110). Hij was gevestigd in de Rijselstraat (toen Zuidstraat genoemd) in het hoekhuis op de noordelijke hoek met de Vioolstraat, onder het uithangbord *de Goude Vele*. Een ordonnantie door hem gedrukt in 1652 geeft evenwel aan dat de drukkerij toen als uithangbord *Den vergulden Engel* had.¹²

Antonius de Backer had ook een zoon MAARTEN DE BACKER die hem vanaf 1687 opvolgde als drukker te Ieper (*wonende in de Zuyd-straete, inde goude vele*, vanaf 1695: Mesenstraat) en vanaf 1704 diens weduwe (zie DIEGERICK, pp. 127 - 135).

⁹ Brussel, Algemeen Rijksarchief, Geheime Raad, Spaanse periode, 1278/A, nr. 22.

¹⁰ Clara de Quicke (meter van Jan Baptist Moermans derde kind). Joannes de Backer en Clara de Quicke huwden te Ieper St.-Jan op 25 augustus 1612 (indices huwelijken stad Ieper).

¹¹ DIEGERICK, pp. 97-103. Zie ook aanvullend: G. PROOT, *Het schooltoneel van de jezuiten in de Provincia Flandro-Belgica tijdens het ancien régime (1575-1773)*, Antwerpen, doctoraatsverhandeling Universiteit Antwerpen, 2008, vol. 2 (inventaris: *Spectacula Iesuitica Belgica Antiqua (SIBA) Pars I: Provincia Flandro-Belgica*), pp. 130-132, 243, 372-374.

¹² DIEGERICK, p. 111 (nr. 146): 4 juni 1650: *Ghedrukt tot Ipre, by Anthuenis de Backer, woonende inde zuydstraete, in de goude vele*; (nr. 148): 27 juli 1652; *Ghedrukt tot Ipre | by Anthuenis de Backer | inde zuydstraete | inden vergulden enghel*.

De loopbaan te Ieper van drukker Jan Baptist Moerman

Keren we nu terug naar Jan Baptiste Moerman. Hoewel hij al een opleiding achter de rug had en een octrooi op zak, dacht zijn schoonvader hem nog een en ander te kunnen leren op het vlak van het zetten van tekst en drukken. Dat kunnen we immers lezen we in het huwelijkscontract van Jan Baptist Moerman en Maria Christina de Backer¹³ dat werd opgemaakt voorafgaand aan het kerkelijk huwelijk. Dit contract werd verleden op 12 augustus 1672 voor koninklijk notaris Philips van den Abeele met standplaats te Ieper.

Naast de gebruikelijke afspraken over de verdeling van roerende en onroerende goederen na het overlijden van een der echtelieden en volgens het geval of er al dan niet overlevende kinderen waren, lezen we er ook een bijzondere afspraak. De vader van de bruid, meester Antonius de Backer beloofde niet alleen aan zijn dochter een bruidsschat van 300 guldens mee te geven maar ook hem *te gheven een jaar tafelcost, bovendien den voorn(oemd)e Jan Bapt(ist) sal leeren setten en(de) drucken, te betalen de voors(eid)e drie hondert guldens in gelde ofte wijnckelwaere binnen het eerste jaer naer consumatie van dit hauwelick*. Hij verbond er zich dus toe zijn schoonzoon een jaar lang kost en inwoon te geven maar vooral hem het letterzetten en het drukken van boeken aan te leren. De bruidsschat van 300 guldens zal zijn schoonzoon ontvangen hetzij in geld, hetzij in winkelwaren, allicht wordt met dat laatste boeken uit de boekwinkel bedoeld.



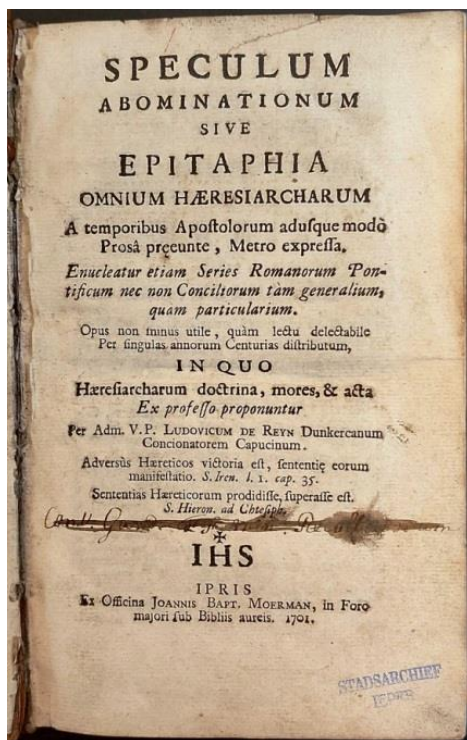
Een druk van J.-B. Moerman, toen nog in de *Zuyt-straet* (= Rijselstraat).

Op de volgende pagina: een druk vanuit de Grote Markt.

Onder de afspraken na het overlijden van een van beiden zien we ook, naast het gebruikelijke volledige behoud door de overlevende van alle

¹³ RAB, Aanwinsten 2791 (map Moerman). Het huwelijkscontract (3 blz.) begint met: *Compareerde in persooene voor mij Philips vanden Abeele openbaer notaris royaal en(de) ghetuyghen onderschr(even), Jan Baptiste Moerman fs Cornelis door den ouderdom van seven en twyntich jaeren, sijn selfs met consent en(de) autorizatie van mr. Cornelis Moerman sijn vaeder ter eender en(de) Jo(ffrouw)e Marie Christyne de Backer fa m(eeste)re Anth(oni)s ter naerschr(even) effecte gheadsisteert met den voors(eide)n haeren vaeder en(de) jo(ffrouw)e Catharina Bels haere moeder ter ander zijden.*

eigen kledij alsook het beste bed met al zijn toebehoorten, dat *Jan Bapt(ist)e zijn allaem tot het bouckebijnden* zonder meer mag behouden. Is zijn echtgenote de langstlevende dan heeft zij nog recht op een gestoffeerde kamer ter waarde van 300 gulden.



Jan Baptist Moerman werkte aanvankelijk (1682 en 1683) vanuit de Rijselstraat.¹⁴ Misschien was dat wel waar zijn schoonvader had gewoond en gewerkt.

Later blijkt hij zijn boekenwinkel en drukkerij te hebben op de Grote Markt, onder het uithangbord *De Gulden Bijbel*, waar eerder al een boekhandelaar en een drukker hadden gewoond.¹⁵ Zie zijn drukwerk uit 1691 (of 1701) waarin hij zich vernoemt als “IPRIS, Ex Officina IOANNIS BAPTISTA MOERMAN, in Foro majori sub Biblius aureis, 1691”.

Hij was ook in de periode 1693-1703 drukker van zes programma's voor de toneelopvoeringen ingericht door het Jezuïetencollege te Ieper zoals ook zijn schoonvader Anthéunis de Backer het was geweest in de periode 1655-1680 (10 programma's). En beiden waren het ook geweest voor het Jezuïetencollege te Kassel, resp. in de periode 1698-1703 (2 prog.) en 1661-1682 (9 prog.).¹⁶ Zijn laatst gekende drukwerk dateert van 17 januari 1711. Hij was toen 65 en hield zijn loopbaan allicht stilaan als bekeken.

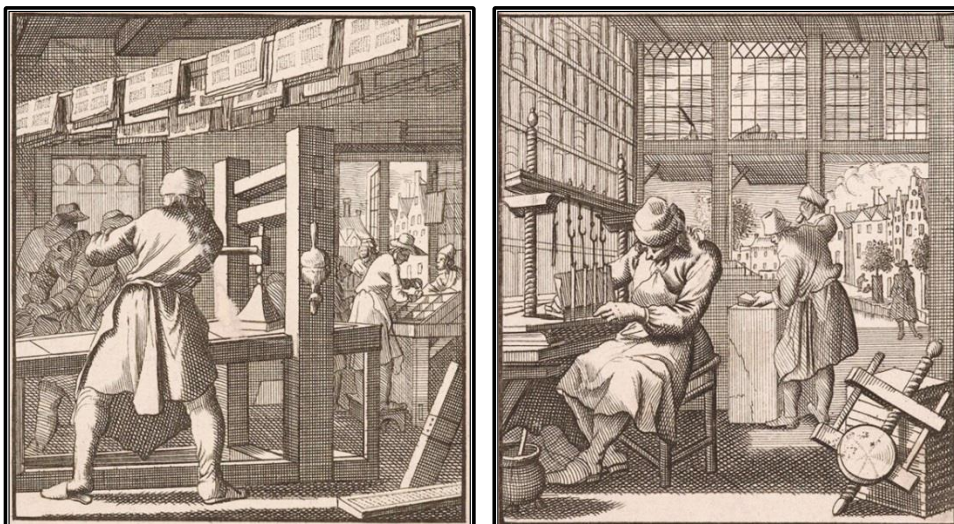
Hij werkte ook als boekbinder. In opdracht van de kapel van het gilde van O.L.V. van Tuine in de kerk van het Ieperse Minderbroedersklooster bond hij een missaal opnieuw in. In de rekening van 26 februari 1689 tot 4 november 1693 leest men: *Item aen J.B. Moerman over het verbinden ende repareren van den selven missael*. De herstelling van het zilverbeslag was het werk van Pieter le Bau.¹⁷

¹⁴ DIEGERICK, p. 147 (nr. 354): 1682: *Tot Ipre, by Joannes Baptista Moerman, in de zuyt-straet*.

¹⁵ DIEGERICK, pp. 147-148 (nr. 357): *Tot Ipre, uyt de druckerye van Joannes Baptista Moerman, boeck-vercooper op de groote merckt in den gulden bybel*; (nr. 359): 22 dec. 1684: *Tot Ipre, uyt de druckerye van Joannes Baptista Moerman, boeck-drucker ende boeckvercooper op de merckt*.

¹⁶ G. PROOT, *Het schooltoneel* ..., vol. 1 (tekst), pp 159, 337, 339.

¹⁷ A. VANDENPEEREBOOM, 'La Chapelle de Notre Dame de Tuine', in: *Ypiana*, dl. 5 (*Tuindag et Notre Dame de Tuine*), Brugge, 1881, pp. 81 en 309.



De Boeckdrucker en de Boeckbinder, afbeeldingen in
JAN LUYKEN, *Spiegel van het Menselyk Bedryf*, Amsterdam, 1694

In 1710, 1711 en 1712 vinden we hem nog terug in de hoofdgeld-belastingskohieren van Ieper vermeld als *Le s(ieu)r Jean Baptiste Moerman, libraire*. Hij wordt gesitueerd in het eerste ‘kanton’ (dit is rond de Grote Markt). Hij was ingeschaald in de 5de van 12 klassen waarin de belastingplichtigen ingedeeld waren (van de zeer vermogenden tot de minst vermogenden).¹⁸

De laatste paragraaf van zijn memoriaal moet geschreven zijn door een van zijn kinderen want er staat: *‘vader Moerman is gestorven den 31 mei 1726 en is begraven in de kercke van St Gillis tot Brugge. Moeder Moerman is overleden den 17 augustus 1732 en is begraven in de kercke van ons lieve vrouwe tot Brugge’*.¹⁹ Het lijkt er dus op dat hij in zijn oude dag naar zijn geboortestad is teruggekeerd. Misschien is hij bij een van zijn kinderen in Brugge gaan wonen, zijn dochter Maria Angela en een andere dochter Maria Josephina waren na hun huwelijk in Brugge gaan wonen.

Zij hadden volgende kinderen:

- I. **Joannes Baptiste Franciscus**, geboren te Ieper op maandag 4 december 1673 om 10:15 in de voormiddag. Het kind werd ‘met de helm’ geboren (... mijn huisvrouw ghelegghen van een soone op zijn hoofd hebbende een almet) (de ‘helm’ is een deel van het vruchtvlies dat bij de geboorte het hoofd van sommige kinderen nog omgeeft²⁰). Het kind werd gedoopt ‘s anderendaags, de 5de in de Ieperse St. -

¹⁸ P. DONCHE, *Inwoners van Ieper ... van 1710, 1711 en 1712*, p. 34.

¹⁹ Voor de parochie Brugge St. Gillis zijn voor het jaar 1726 naast een register van begrafenissen van kinderen en armen, slechts zeven begraafakten bewaard en geen enkele van mei of juni 1726. Voor de echtgenote is wel de begraafakte bewaard: Brugge O.L. Vrouw, 1ste portie: 17 augusti 1732 *mortua est Maria Chistina de Backer vidua Joannis Baptista Moerman, sepulta 18a ejusdem in ecclesia B(ea)te Maria*.

²⁰ www.zeeuwseankers.nl/verhaal/met-de-helm-op-geboren-zijn. In het volksgeloof werden kinderen die ‘met de helm’ geboren werden geacht bovennatuurlijke, helderziende en voorspellende krachten te hebben. Maar soms werd het ook gezien als iets negatiefs.

Maartenskerk door de onderpastoor. Peter was de vaders schoonvader Antonis de Backer, meter Maria Bels, begijntje, moie(tante) van zijn vrouw.

Hij werd later Jezuiet en werd ingekleed op 27 september 1690. Hij overleed op 27 september 1717 als deservitor van de Ieperse St.-Niklaaskerk. Hij werd begraven in dezelfde kerk voor zijn biechtstoel.

2. **Maria Catharina**, geboren te Ieper op zondag 17 november 1675 om 06:30 's morgens, eveneens 'met de helm' (... op haar hoofd een almet). Het kind werd gedoopt op de 21ste daarna in de Ieperse St.-Maartenskathedraal door de onderpastoor. Peter was Gillis Ghijsselijnk, maternele oom van de vader, de meter was de vaders schoonmoeder Catharina Bels. De reden van de lange tijd tussen geboorte en doop was dat de peter van Brugge moest komen.

Zij huwde op 14 oktober 1698 met Ignatius Augustinus VAN PEE (fs. Ignatius, boekverkoper te Brugge). Zij overleed te Gent op 19 maart 1722 en werd aldaar begraven.

Zij huwden te Ieper St.-Maarten.²¹ Haar echtgenoot Ignatius Augustinus van Pee was gedoopt te Brugge St.-Salvator, 2de portie op 11 mei 1673 (peter: Carolus van Pee (grootvader boreling?); meter: Isabella Cosijn).

Door zijn huwelijk met een Ieperse poorteres verwierf de echtgenoot ook het Ieperse poorterschap. DIEGERICK, pp. 176-177 citeert zijn inschrijving in de poortersboeken: *Oorconden over Ignatius Augustyn Van Pé, f^{us} Ignatius, vremde, dat hy hedent den 14^{en} October 1698 melde inde kercke van St Maertens, binnen deser stede, Marie Catharine Moerman, fⁿ Jan Baptiste, poortresse, verclaerende den voornoemden Pé met dese huywelicken te aenveerden de poorterie deser stede, hebbende ghedaen den eedt daertoe staende ende syne huysvrouwe verclaert de selve te behouden. — Passé den 20^e October 1698 present S^{rs} Febure en Garzenen schepenen. (in apostille) D'attestatie vanden heere pastoor van St.Maertens deser stede ende Sr Jan Bap^{le} Moerman.*

Haar echtgenoot behoorde ook tot een drukkersfamilie (zie verder *Een excursie: de Brugse drukkersfamilie van Pee*) en hij was zelf ook drukker maar slechts één affiche (voor de verkoop van de dorpsheerlijkheid Geluveld), door hem gedrukt in 1704 te Ieper is bekend. De affiche vermeldde zijn adres: *Tot Ipre, ghedruckt by Ignatius van Pée, boeckdrucker woonende inde Dixmuyt-straete by de Marckt*. Maar allicht heeft het echtpaar later Ieper verlaten (na de geboorte van hun laatste kind).

²¹ De naamindex op de huwelijken te Ieper St.-Maarten vermelden hen op die datum: Ignatius Augustinus Van Pe x Maria Catharina Moerman.

In de staat van goed opgemaakt te Brugge van II.7. - Anna Moerman (+ Brugge, 1760, haar nicht, zie verder) wordt vermeld dat zij vijf kinderen hadden (samen gerechtigd in één zesde van de helft van de erfenis):

- 2.1. **Isabella van Pee**, *jonghe dochter woonachtigh binnen dese stadt* (*dese stadt* betreft Brugge) (in een stamboomschema (zie 'De documenten' hoger) staat er: *in't Hoornstraetken*²²).
- 2.2. **Joanna van Pee**, *ook jonghe dochter woonachtich tot Ghendt*.
- 2.3. **Francisca van Pee** *trauwt Joannes Verhoest, rendant* (stamboomschema).
- 2.4. **Eleonora van Pee**, *ook jonghe dochter woonachtigh binnen deses stadt* (Brugge) (stamboomschema: *ter baillie*²³).
- 2.5. **Ignatius van Pee** (in het stamboomschema en de staat van goed een opengelaten ruimte, maar later werd in de staat van goed de voornaam alsnog ingevuld), *uitlandigh* (= verblijvend in het buitenland).

Wellicht werden deze vijf kinderen nog geboren te Ieper want we vinden geen kinderen van hen in doopregisters van de stad Brugge.²⁴

3. **Martinus Joseph**, *geboren te Ieper op dinsdag 16 november 1677 om 04:30 in de namiddag, andermaal 'met de helm' geboren (... op zijn hoofd hebbende een almet). Het kind werd gedoopt 's anderendaags de 17de in de Ieperse St.-Maartenskathedraal door de pastoor. Peter was Martinus de Backer fs Anthonis, meter was Clare de Quicke, moeder van de vaders schoonvader (grootmoeder paterneel van zijn echtgenote dus).*

Ook deze zoon trad toe tot de Jezuiten (... is gegaen in de Societeijt) en werd ingekleed op 3 oktober 1696. Twee jaar daarna legde hij zijn geloften af. Hij overleed in het Jezuitencollege te Mechelen op 12 februari 1725.

4. **Maria Angela**, *geboren op 10 november 1679 om 10:15 's avonds. Het kind werd gedoopt op de 12de daarna in de Ieperse St.-Maartenskerk door de onderpastoor. Peter was mijnheer Paulus de Clerck uit Brugge, meter was juffrouw Maria Bels, begijntje. Zij huwde met Judocus VAN PEE (fs. Ignatius) uit Brugge op 27 november 1702 en is aldaar gaan wonen.*

Zij huwden te Ieper St.-Maarten.²⁵ Maar binnen het jaar vestigde het echtpaar zich te Brugge. Zij hadden volgende kinderen:

²² G. DUMON, *De oude straatnamen van Brugge*, Brugge, 1996 vermeldt de Hoornstraat in het St.-Janszestendeel en dit is ook nog steeds de huidige naam.

²³ Is dit de Korte Bailliestraat (DUMON, *De oude straatnamen*, p. 20, nr. 144 in het St.-Niklaaszestendeel of één van de twee huizen met naam 'Ter Baillie', in de Vlamingdam (St.-Niklaaszestendeel) of in de Losschaertstraat (O.L. Vrouwzestendeel)? (G. DUMON, *De oude huisnamen van Brugge*, Brugge, 2004) ?

²⁴ Voor Ieper zijn de originele doopregisters én de 19de-eeuwse naamindices verloren gegaan in W.O. I.

- 4.1. **Joannes van Pee**, geboren te Brugge St.-Donaas op 27 december 1703 (peter: Jacobus Taelboot, stadstresorier; meter: Isabella Cousin). In de staat van goed van II.7. - Anna Moerman (+ Brugge, haar nicht, zie verder) uit 1760 wordt vermeld dat dan nog één kind in leven was (en gerechtigd in één zesde van de helft van de erfenis): Joannes Judocus, *uitlandigh* (= verblijvend in het buitenland).
- 4.2. **Marianna Jacoba van Pee**, geboren te Brugge St.-Donaas op 17 november 1704 (peter: raadslid Jacobus Taelboot; meter: Marianna Ghyselinck).

5. **FRANCISCUS JOANNES**, zie verder onder III.

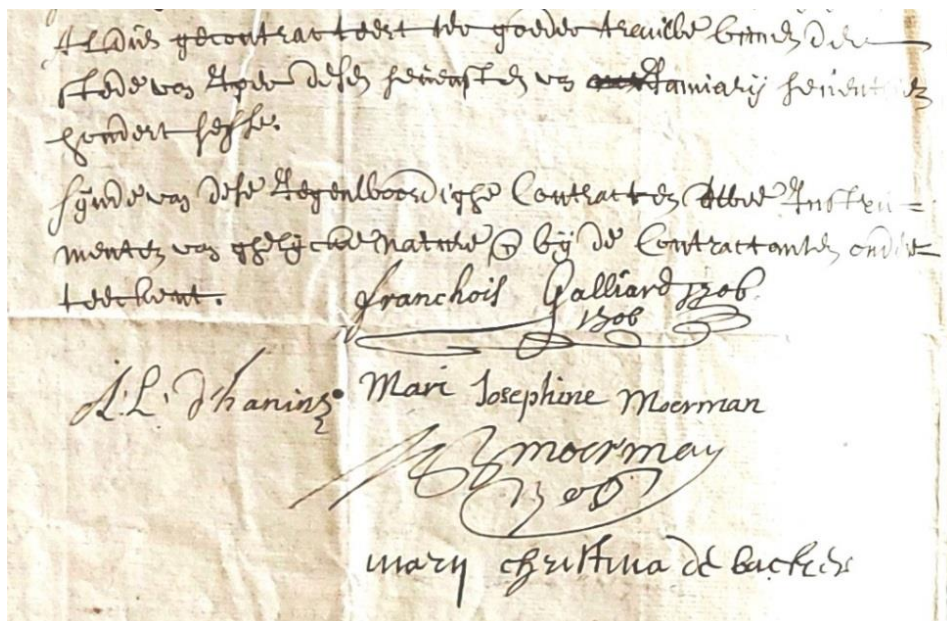
6. **Jacobus**, geboren op dinsdag 9 januari 1685 om middernacht. Het kind werd gedoopt dezelfde dag om 04:30 (vrml. namiddag) in de Ieperse St.-Maartenskerk door de onderpastoor. Peter was Joannes Baptiste van Zandecke, meter de vaders schoonmoeder Catharina Bels (fa Jacques). Het kind overleed (datum noch jaar vermeld) en werd begraven in de omgang van de [kerk van de] Recollecten (klooster van de Paters Minderbroeders) te Ieper.
7. **Maria Josephina**, geboren op maandag 14 april 1687 's morgens op 03:00. Het kind werd dezelfde dag 's avonds gedoopt om 05:00 in de namiddag in de Ieperse St.-Maartenskerk door de onderpastoor. Peter was Martinus de Backer (fs. Anthonis), zwager van de vader, meter was Maria Bels, begijntje. Zij huwde op 17 januari 1706 met Franciscus GALLIART (fs Francois en Pieternelle Trostenberghe) uit Brugge en zij is naar Brugge gaan wonen.

Zij huwden te Ieper St.-Maarten.²⁵ Uit de naamindex op de akten blijkt dat de echtgenoot in de akte vernoemd werd met enigszins andere voornamen nl. als: *Henricus Xaverius*. Toch het gaat zeker om dezelfde zoals blijkt uit hun huwelijkscontract dat bewaard bleef. Dit werd verleden te Ieper op 7 januari 1706 tussen enerzijds *s(ieu)r Franciscus Xaverius Henricus Galliaerd* (fs Francois en Pieternelle van Troostenberghe) met getuige A.L. D'hanins en anderzijds Marie Josephine Moerman, met getuigen haar ouders. De bruidegom ondertekende wel met *Franchois Galliard*, zijn getuige met A.L. D'hanins;

²⁵ De naamindex op de huwelijken te Ieper St.-Maarten vermelden hen op die datum: Judocus Van Pee x Maria Angela Moerman.

²⁶ De naamindex op de huwelijken van Ieper St.-Maarten vermelden hen op datum z (i.p.v. 17) jan. 1706.

de bruid als *Mari Josephine Moerman* en haar ouders als *J.B. Moerman* en *Mary Christina de Backer*.²⁷



Het slot van haar huwelijkscontract met o.a. de handtekening van haar vader Jan Baptiste Moerman

Hun huwelijk werd ook nog eens geregistreerd te Brugge O.L. Vrouw, 1ste portie en daar vinden we voor de echtgenoot wel zijn drie voornamen.²⁸ Franciscus Xaverius Henricus Galliard was gedoopt te Brugge O.L. Vrouw 1ste portie op 6 maart 1679. Hij werd begraven te Brugge St.-Walburga op 1 september 1757.

Zij hadden volgende kinderen:

- 7.1. **Franciscus Josephus Galliard.** Hij werd geboren op 6 en gedoopt te Brugge St.-Walburga op 7 februari 1721 (peter: Cornelia Keijngaert, meter: Maria Christina de Backere). Hij huwde op 6 januari 1752 te Brugge St.-Salvator 2de portie met Regina VAN HAUTE, geboren op 14 september 1732 te Brugge O.L. Vrouw 3de portie (getuigen: Franciscus Gailliard, vader van de bruidegom en Carolus Seys).

Hij werd chirurgijn resp. gezondheidsofficier genoemd in de huwelijksaankondigingsakte, resp. huwelijksakte van zijn oudste dochter.

²⁷ RAB, Aanwinsten 2791 (Moerman). Voor zaken die niet in het contact gestipuleerd werden werd bepaald dat de rechtsgebruiken van de stad Brugge van toepassing zouden zijn.

²⁸ 1706, 17 Januarij: contraxerunt matrimonium Franciscus Henricus Xaverius Galliard et Maria Josepha Moermans coram R(everen)di D(omi)no P. de Stuijnder pastore Sancti Martini Ipris a me delegato. (getuigen: Joannes Baptist Moermans, Joannes de Schuttelaere en Judocus van Pee).

Hij overleed op 7 en werd begraven te Westkapelle op het kerkhof op 10 maart 1771. Zij overleed te Westkapelle op 4 april 1804 (14 *germinal* XII) en was hertrouwd met Pierre van Hemel.²⁹

- 7.2. **Maria Josephina Galliard.** Zij werd gedoopt als *Maria* te Brugge St.-Walburga op 20 december 1722 (peter: Ambrosius Gaillart, meter: Francisca Moerman).
- 7.3. **Monica Barbara Galliard.** Zij werd gedoopt als *Monica Barbara Petronilla* te Brugge O.L. Vrouw iste portie op 11 juli 1726 (peter: Petrus le Doux, meter: Monica Gheillaert).
- 7.4. **Joanna Philippina Galliard,** geboren op 3 en gedoopt te Brugge O.L. Vrouw iste portie op 4 januari 1731 (peter: Joris de Suttere, meter: Joanna de Praeter).

In de staat van goed van II.7. - Anna Moerman (+ Brugge, 1760, haar nicht, zie verder) wordt vermeld dat Maria Josephine Moerman dan nog leefde (en gerechtigd was in één zesde van de helft van de erfenis). In het bijhorende stamboomschema wordt nog vermeld dat zij weduwe was en dan nog drie kinderen had. Haar vierde kind Joanna Philippina was blijkbaar dan al overleden (of religieuze geworden).

8. **Francisca Theresia,** geboren op 3 juni 1689 's morgens om 02:00. *Het kind werd opnieuw 'met de helm' geboren (... is geboren met een almet). Het kind werd dezelfde dag gedoopt 's avonds om 06:00 in de Ieperse St.-Maartenskerk door Jan Grimonpre, onderpastoor. Peter was de vaders schoonvader Anthonis de Backer, meter Theresia Soene, echtgenote van mijnheer Jan Baptiste Proventier.*³⁰

Zij huwde met Charles Josephus LAMBERT.

In de staat van goed van II.7. - Anna Moerman (+ Brugge, 1760, haar nicht) wordt vermeld dat zij een dochter had (gerechtigd in één zesde van de helft van de erfenis):

- 8.1. **Joseph(in)a Lambert,** jonghe dochter haers selfs (meerderjarig) woonaghtigh binnen dese stadt (dus: Brugge) (het stamboomschema vermeldt: *jonge dochter tot van(den) Bogaerde Langestraete (?)*).
9. **Joanna Constantia,** geboren op dinsdag 13 november 1691, 's middags om 12:30. *Het kind werd dezelfde dag gedoopt 's avonds om 05:00 door ??³¹ in de Ieperse St.-Maartenskerk. Peter*

²⁹ Op het stamboomschema werden later in potlood nog verdere afstammelingen Galliard bijgeschreven.

³⁰ Op de onderste regel van de bladzijde stond nog tekst, maar die is verloren gegaan. Op de volgende bladzijde bovenaan staat: *Josepha Francisca Lambert ende dese dochter ...* gevolgd door nog 2 ½ regels tekst maar die met uitgesmeerde inkt onleesbaar werden gemaakt.

³¹ Er staat letterlijk: *is gedoopt van den den derde voet in de kercke van St. Marten binnen Iper (?)*

*was mijnheer Jan Baptiste Fevere, meter juffrouw Joanna Constantia Victor, echtgenote van de vaders zwager.
Het kind overleed op 17 juli 1697 en werd begraven in de kerk van de Paters Recollecten te Ieper.*

10. **Isabella Clara**, geboren op 18 september 1694 's avonds om 10:30. Het kind werd de zondag daarna gedoopt in de Ieperse St.-Maartenskerk door de pastoor. Peter was Martinus Joseph Moerman, broer van het kind (zie hoger, een 16 jaar oudere broer), meter was Catharina Bels, grootmoeder van het kind.
Zij huwde met Ferdinandus DE GALLAS. Zij overleed te Gent op 25 maart 1722. Zij liet een zoon na geboren te Gent.
Zij huwden te Ieper St.-Niklaas: in de naamindex op de huwelijken te Ieper vindt men hun huwelijk op datum 2 juli 1717 (Ferdinandus Augustinus de Gallas x Isabella Clara Moerman).

In de staat van goed van II.7. - Anna Moerman (+ Brugge, 1760, haar nicht) wordt vermeld dat zij een zoon had, gerechtigd in één zesde van de helft van de erfenis:

- 10.1. **Joannes Baptiste de Gallas** (het stamboomschema vermeldt nog: *in Hollant*).

III. – FRANCISCUS JOANNES MOERMAN. Het memoriaal vermeldt over hem: *‘geboren op donderdag 4 juli 1683 om 02:15 in de namiddag. Het kind werd dezelfde dag ’s avonds gedoopt om 05 uur door de onderpastoor in de St.-Maartenskerk. Peter was Franciscus Moerman (fs. Cornelis), broer van de vader, meter was Anna Bels (fs. Jacques), tante van de ouders, echtgenote van Pieter Houtesoone. Ook deze zoon trad toe tot de Jezuiten en werd ingekleed op 7 oktober 1700, maar het was niet definitief: hij trad uit op 2 januari 1707 en huwde op 28 oktober 1711 met Maria SCHAETBROUCK [SCHAECKBROUCK] (fa Jacobus) in de Ieperse St.-Maartenskerk. Hij overleed op 20 oktober 1729 te Ieper, 11 kinderen nalatend.*

Zij huwden te Ieper: in de naamindex op de huwelijken te Ieper vindt men hun huwelijk ook terug maar wel een jaar eerder, nl. op 28 oktober 1710 (Joannes Franciscus Moerman x Maria Josephina Vanschaekbrouck). Het jaartal 1710 wordt bevestigd door de datum van hun huwelijkscontract verleden te Ieper op 16 oktober 1710.³² Zijn vader heeft zich dus in zijn memoriaal vergist in het huwelijksjaar van zijn zoon.

Vanaf 1711 begon hij te Ieper te drukken voor zijn vader, zoals aangegeven op een affiche over de toewijzing van de ontvangst van wijn- en bierassen te

³² Zoals vermeld in KBR, FM 122 t. V fiche 1477 (uit vernield Iepers stadsarchief, staten van goed).

Ieper: *A Ipre, de l'imprimerie de François Moerman, rue de Dixmuyde, pour Jean Bapt. Moerman*. In hetzelfde jaar lezen we ook: *Tot Yper uyt de druckerye van Francois Moerman, in de Dixmuy-straete by de groote marct in de Nieuwe Druckerye*. En in 1712: *Ghedrukt tot Iper, in de druckerye van Francois Moerman, boeck-vercooper in de Dixmuyd – straete, in Sinte François*.

In 1711 en 1712 vinden we hem in de hoofdgeldbelastingkohieren van Ieper vermeld als *François Moerman, libraire*, in het 2de kanton. Dit is de wijk rond de Diksmuidestraat. Hij was ingeschaald volgens vermogen in de 7de klasse (op 12). Hij was toen net gehuwd en gestart met zijn *Nieuwe Druckerye*.³³

Zoals zijn vader drukten hij en later zijn weduwe ook programma's voor de toneelopvoeringen ingericht door het Ieperse Jezuïetencollege (drie in de periode 1745-1747 en één in 1747).³⁴

Vanaf 1719 woonde en werkte hij vanuit het ouderlijk huis op de Grote Markt genaamd de *Gulden Bijbel*: *Ghedrukt tot Ypre, in de druckerye van Franciscus Joannes Moerman, stadsdrucker, woonende op de groot marct in den gulden Bybel*.³⁵ Hieruit concludeerde A. Diegerick dat zijn vader begin 1719 zou overleden zijn. Maar uit het genealogisch memoriaal weten we dat zijn vader pas in 1726 overleed en begraven werd te Brugge St. Gillis. Zijn woning op de Grote Markt was dus allicht vrijgekomen niet door zijn overlijden maar door zijn verhuis naar Brugge.

Het memoriaal noemt Franciscus Joannes Moerman overleden op 20 oktober 1729.³⁶ Hij was toen 46 jaar oud.

Zijn staat van goed werd afgesloten op 15 en overgebracht op 17 januari 1732. Deze vermeldt tien kinderen (alle met hun leeftijd en geboortedatum) onder voogdij van Maarten van Schaeckbrouck fs Jacob (na diens overlijden vervangen door Jacob Frans Moerman op 9 maart 1750).

Zijn weduwe zette het drukkersbedrijf nog 20 jaar lang verder: 1730: *Tot Ypre, by de weduwe van Franciscus J. Moerman woonende inde Dixmuyde-straete*. Zij lijkt al snel het huis *De Gulden Bybel* op de Grote Markt weer ingeruild te hebben voor hun eerste woning in de Diksmuidestraat. Een ongedateerd drukwerkje preciseert nog nader: *in de Dixmuyd straete bij 't cleen Ipre*. Ook in 1743 woonde ze nog steeds in de Diksmuidestraat, in latere druksels van 1745-49 wordt geen adres meer vermeld. Na 1749 is geen drukwerk van haar meer bekend.³⁷

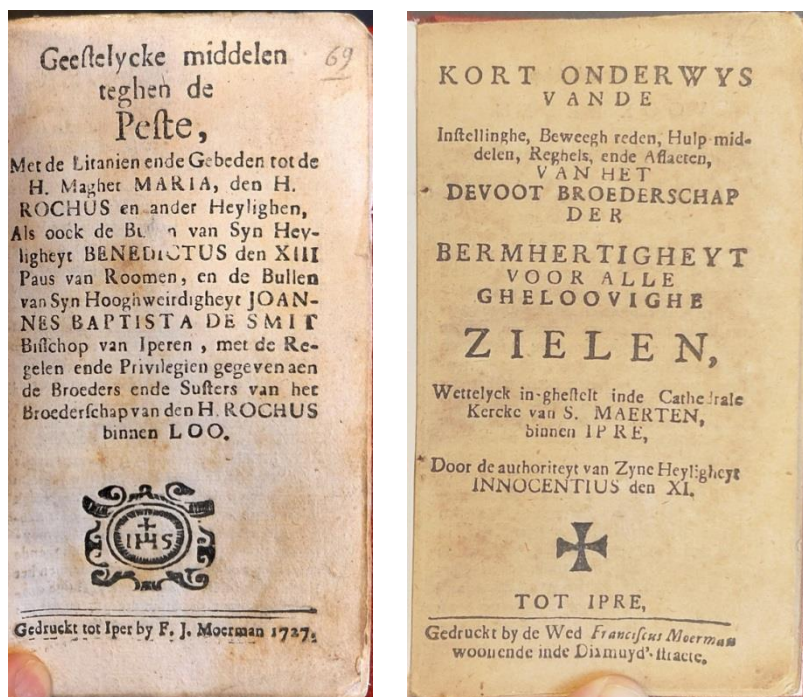
³³ P. DONCHE, *Inwoners van Ieper ... 1710, 1711 en 171, a.w.*, p. 52.

³⁴ G. PROOT, *Het schooltoneel ...*, vol. 1 (tekst), pp.159, 339.

³⁵ DIEGERICK, pp. 244-257.

³⁶ DIEGERICK geeft voor zijn overlijdensdatum 23 oktober, maar dat is allicht de datum van zijn begrafenis.

³⁷ DIEGERICK, pp. 257-264.



Een drukwerk uit 1727 door F.J. Moerman en een ander zonder jaartal gedrukt door zijn weduwe

Het memoriaal vermeldt dat, toen Franciscus Joannes overleed in 1729 hij elf kinderen naliet. Toen zijn staat van goed werd opgemaakt (afgesloten in januari 1732) werden er nog tien vermeld. In de staat van goed van 1732 - Anna Moerman (+ Brugge, 1760, zijn nicht), 30 jaar later worden er daarvan nog steeds acht in leven vermeld die samen gerechtigd waren in één zesde van de helft van de erfenis.

Zij hadden volgende kinderen:

1. **JACOBUS FRANCISCUS**³⁸, zie verder onder IV.
2. **Maria Catharina**, geboren op 27 september 1712, nog levend in 1760 (in een erfgenamenschema van zijn vaders nicht Anna Moerman *Maria* genoemd).
3. **Maria J...**³⁹, geboren op 21 november 1713, nog levend in 1760 (in het erfgenamenschema *Josephina* genoemd).
4. **Joanna Theresia**, geboren op 19 november 1714, nog levend in 1760 (in het erfgenamenschema *Joanna* genoemd). Allicht is het deze Joanna *Francisca* Moerman, die huwde te Ieper St.-Maarten op 30 januari 1747 met Antonius POTTEAU.⁴⁰ Hij overleed als *Franciscus* Potteau,

³⁸ In de staat van goed van 1732 - Anna Moerman, *Jacobus* genoemd, in het erfgenamenschema verkeerdelijk *Josephus* genoemd.

³⁹ De tweede voornaam is nauwelijks ontcijferbaar in Merghelyncks schets van de gezinssamenstelling vermeld in de staat van goed van de vader.

⁴⁰ Huwelijk eveneens vermeld in de naamindices op de huwelijken van Waasten (Antonius Potteau x

echtgenoot van Joanna Francisca Moerman te Waasten op 16 augustus 1754. Zij overleed als Joanna Francisca Moerman, weduwe van Franciscus Potteau te Waasten op 8 maart 1771.

5. **Cecilia Clara**, geboren op 30 april 1716, nog levend in 1760 (in het erfgenamenschema *Cecilia* genoemd). Zij huwde te Ieper St.-Maarten op 21 augustus 1742 met Jacob Frans DESOUTTERE. Daaraan voorafgaand hadden zij op 17 augustus 1742 te Ieper voor notaris Godtschalck een huwelijkscontract laten opmaken. Hij werd daarin meester chirurgijn te Ieper genoemd, ‘jonge man’, meerderjarig, zij werd genoemd dochter van Frans Jan Moerman en Maria Joanna van Schaeckbrouck, ‘jonge dochter’, meerderjarig en geassisteerd door haar moeder.
6. **Joannes Baptiste**, geboren op 5 april 1719. Overleden voor 1760 want niet meer vermeld in het erfgenamenschema.
7. **Constantijn Bernard**, geboren op 15 januari 1721. Overleden voor 1760 want niet meer vermeld in het erfgenamenschema.
8. **Francisca Theresia**, geboren op 19 december 1723, nog levend in 1760 (in het erfgenamenschema *Francisca* genoemd).
9. **Jacoba**, geboren in 1725, nog levend in 1760 (in het erfgenamenschema *Jacoba* genoemd). Dit moet de *Anna Jacoba* Moerman zijn die huwde te Ieper St.-Maarten op 21 november 1752 met Franciscus Josephus DUCQ (zoals vermeld in de indexen). Van hen werden vier kinderen geboren te Ledegem. In al de doopakten werden de ouders genoemd: *Iprensis* (van Ieper) en *eiusdem conjugis* (in diezelfde plaats gehuwd):
 - 9.1. **Maria Jacoba Ducq**, geboren op 15, gedoopt 16 september 1753 (peter: Joannes Norbertus Ducq, meter: Maria Catharina Moerman, beiden uit Ieper).
 - 9.2. **Anna Jacoba Theresia Ducq**, geboren op 5 en gedoopt 6 oktober 1755. Het kind was niet gedoopt door de Ledegemse pastoor of onderpastoor (die normaal de dopen van dat jaar uitvoerden) maar wel door een M.L. Moerman en die ook de akte zelf inschreef: *ego commissione domini pastoris* (in opdracht van de [Ledegemse] pastoor) en ondertekende met *M.L. Moerman, Iprensis*. Dit is dus Martinus Moerman, broer van de moeder die zes maand eerder priester was gewijd.
 - 9.3. **Josephina Francisca Ducq**, geboren op 15 en gedoopt op 16 april 1758 (peter: Adrianus Franciscus Casier uit Menen en Maria Josephina Moerman uit Ieper).

Joanna Moerman, akten zelf zijn niet meer bewaard).

9.4. **Joannes Franciscus Ducq**, geboren en gedoopt op 6 mei 1760 (peter: Joannes Joris Lorentz, geboren in Hongarije *ex quinque ecclesiis*, meter: Maria Lucia de Beuf, *Iprensis*).

10. **Martinus Ludovicus**, geboren op 25 augustus 1729, nog vermeld als levend in 1760 (in het erfgenamenschema *Martinus* genoemd). Gezien zijn vader twee maand na zijn geboorte overleed was hij het jongste kind.

Over hem vonden we veel bijkomende informatie:⁴¹ geboren te Ieper op 25 augustus 1729 als zoon van Joannes Franciscus en Maria Josephina van Schaeckbrouck, werd hij priester gewijd te Ieper op 15 maart 1755. Hij was coadjutor te Oostvleteren (St.-Amaat) op 2 december 1756, deservitor in dezelfde kerk op 16 september 1758, onderpastoor van de Ieperse St.-Pieterskerk op 28 juli 1763, pastoor van de Diksmuidse St.-Niklaaskerk op 18 september 1773 en pastoor-deken van dezelfde kerk op 25 februari 1780 waar hij ontslag gaf voor 19 januari 1791. Hij was eigenaar van drie huizen en grond te Ieper. Vermoedelijk overleed hij in 1802, het jaar dat zijn opvolger benoemd werd.

IV. – JACOBUS FRANCISCUS MOERMAN. Hij werd geboren te Ieper op 11 september 1711.⁴² Hij werd opgeleid tot drukker in het atelier van zijn vader. Toen zijn vader in 1729 overleed zette hij, als 18-jarige de zaak verder die nu toebehoorde aan zijn moeder en onder wiens naam hij werkte tot in 1749.

Bij patentbrieven gegeven te Brussel op 20 december 1749 werd hij benoemd tot gezworen stadsdrukker van de stad en de kasselrij Ieper. Op zijn persen werden tot 1787 een groot aantal plakATEN, ordonnanties en boeken gedrukt.⁴³

Hij werkte in 1749, 1751, 1764, 1767, 1768, 1769 en 1774 vanuit de Boterstraat.⁴⁴

Hij drukte ook andersoortig werk, zoals bv. in 1762 een Latijnse ode van het Ieperse Jezuïetencollege aan de nieuwe bisschop de Wavrans of in 1774 een Franse ode voor het echtpaar Emmanuel Fr. X. Bossaert-Quetstroy n.a.v. hun 50-jarig huwelijk.⁴⁵

Of het boek *Lessen van den Mechelschen catechismus op verscheidene Aengenaeme Liedekens gesteld ...* en uitgegeven door een priester van het bisdom Ieper

⁴¹ A. DEBRUYNE. Martinus Moerman. In: *ODIS.Record last modified date: 14 maart 2019.* www.odis.be/lnk/PS_137978 (Odis.be : databank voor intermediaire structuren).

⁴² DIEGERICK, p. 265 allicht overgenomen uit de staat van goed opgemaakt na het overlijden van zijn vader.

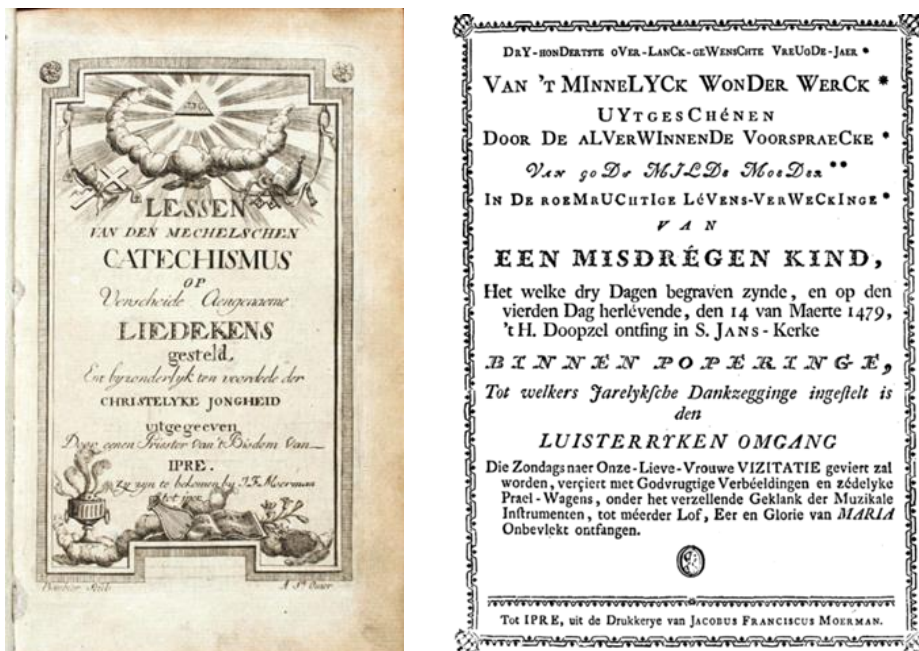
⁴³ DIEGERICK, p. 265.

⁴⁴ DIEGERICK, p. 265-307. Zie ook A. VIAENE, 'Kristelijke liedekens voor de zondagschool van Sint-Vedastus te Belle', in: *Biekorf*, 67 (1968) pp. 145-146 voor een werkje met die titel, gedrukt bij J.F. Moerman, te Ieper in de *Boter-straete*, 1750 (onvermeld bij DIEGERICK).

⁴⁵ P. BEGHEYN S.J., 'Onbekende toneelstukken en dichtwerken van het jezuïetencollege te Gent 1742-1773', in: *Hand. Mij. voor Gesch. en Oudheidk. te Gent*, Gent, 51/1 (1997), pp. 184 en 186.

(ongedateerd maar van de tweede helft van de 18de eeuw) ook door hem gedrukt werd is niet zeker, het titelblad vermeldt alleen: *Zij zijn te bekomen bij J.F. Moerman tot Ipre.*

Een ander, niet door de drukker zelf gedateerd werk betreft het programma voor een processie te Poperinge die zou herinneren aan een wonder, 300 jaar geleden gebeurd toen een kind, dat na een miskraam in 1479 begraven werd, op de vierde dag daarna op 14 maart wonderbaarlijk herleefde en gedoopt werd in de St.-Janskerk. De processie zou doorgaan op de zondag na O.L.V. Visitatie⁴⁶ met uitbeelding van godvruchtige taferelen en tal van praalwagens. Het drukwerkje verscheen blijkbaar in 1778 want dit jaartal zit verborgen op het titelblad in niet minder dan vier chronogrammen (jaardichten) en één dubbel-chronogram (aangegeven door * resp. **).⁴⁷ Eigenlijk was 1778 een jaar te vroeg voor een 300ste verjaardag.⁴⁸ Het moet een van zijn laatste drukken zijn, hij was toen 67 jaar.



Twee leperse drukken uit ca. 1760 en 1778 van Jacobus Franciscus Moerman

⁴⁶ De feestdag van O.L. Visitatie is 31 mei. In 1778 was 31 mei een zondag, de zondag daarna was dus 7 juni 1778.

⁴⁷ Geeft men aan de in kapitalen gezette letters M, D, C, L, W, U of V, IJ en I hun Romeinse getal equivalenten van resp. 1000, 500, 100, 50, 2x5, 5 of 5, 2 en 1 en telt met de waarden op dan bekomt men telkens 1778, tenzij voor het vierde (een dubbelchronogram) waar de som: 3556 bedraagt (2 x 1778). Voor een uitgebreide beschrijving van dit processieboekje en de maatregelen door het stadsbestuur genomen voorafgaand aan de processie, zie: G. VANDERMARLIERE, 'De 300jarige viering van het mirakel – 1778', in: *Doos Gazette*, nr. 107 (juli 2011).

⁴⁸ Mogelijk las men de datum van de gebeurtenis in eigentijdse documenten gedateerd als 14 maart 1478, maar omdat voor 1576 nog de oude jaarstijl in gebruik was (d.w.z. het jaarcijfer ophogen *niet* op 1 januari maar pas met Pasen daarna) en 14 maart voor Pasen valt (vroegst mogelijk Pasen is 22 maart) is dit in nieuwe jaarstijl 14 maart 1479. Al in september 1777 had het stadsbestuur besloten een uitzonderlijke processie te houden en vanaf 4 juni 1778 moesten de straten volledig ontruimd zijn t.b.v. de processie. De uitzonderlijke processie ging dus wel degelijk in 1778 door en dus op de 299ste verjaardag van het wonder.

Hij huwde te Ieper St.-Maarten op 21 april 1732 met Catharina Jacoba BALBERGHE, dochter van Joannes en Maria Catharina de Vos.⁴⁹ Daaraan voorafgaand hadden zij op 19 april 1732 te Ieper een huwelijkscontract opgemaakt voor notaris Frans Godschalck. Hij werd daarin zoon van wijlen Frans genoemd, “jonge man” (d.w.z. niet eerder gehuwd), geassisteerd door zijn moeder Maria Joanna Schaeckbrouck en zijn oom en voogd Maarten van Schaeckbrouck. Zij was ook een “jonge dochter”, geassisteerd door haar vader Jan van Balberghe en haar oom Jacob de Febure.⁵⁰

Zij overleed voor hem, zeker voor 26 april 1770 (in de staat van goed van haar echtgenoot werd dan al gesproken van haar overlijden).

DIEGERICK, p. 265 schrijft dat hij overleed op 8 januari 1788. In zijn bewaard gebleven staat van goed, afgesloten op 25 juli 1788⁵¹ lezen we echter: ... *Sr. Jacobus Franciscus Moerman, overleden boekdrucker poorter der stede van Ipre binnen de selve stede op de prochie van St Maertens den achtsten febr(ua)rij 1787 in den ouderdom van ontrent 76 jaeren*. Maar 1788 (8 januari of februari) lijkt toch waarschijnlijker: hij drukte immers op 17 december 1787 nog een affiche voor een verkoop van bos in Zillebeke.⁵²

Tijdens zijn weduwschap had hij in 1770 (koopbrief van 14 september en halmbrief van 1 oktober) een huis gekocht aan de zuidzijde van de Boterstraat. Na zijn overlijden was het verkocht voor 3600 gulden (of 600 Lb gr. Brabants courant geld).

In zijn erfenis zaten ook diverse *renten ende obligatien bij den overleden aengeleijt*:

- 1) een rente verschuldigd door Jacob Baelde, *baes brouwer* te Godewaarsvelde op een kapitaal van 750 *fransche croonstukken* (2.450 gulden), ingesteld op 5 oktober 1785 aan een intrest van 4,5 (4) % en bezet op 3/4den van een behuise hofstede van 18,5 gemeten met herberg en brouwerij *De Swaene* met de kuipen, ketels en brouwersgereedschap, gelegen op de plaats van Godewaarsvelde onder de Noordvierschaar van Steenvoorde.
- 2) een rente verschuldigd door [zijn schoonzoon] Joannes Baptist Smaelen, kapitaal: 600 pond groten Brabants courant (3.600 gulden) beginnend 1 maart 1786, intrest 4 %, bezet op diens huis en erf in de stad Ieper gelegen aan de westzijde van de Cleerstraete.
- 3) een rente verschuldigd door Mher Louis Francois Gabriel Joseph de Harchies, heer van Vlamertinge, kapitaal: 600 Franse croonstukken (1.960 gulden), ingaand op 8 januari 1787, intrest 4,5 %, zijnde een deel van een grotere rente,

⁴⁹ De naamindex op de huwelijken van Ieper St.-Maarten vermelden hen op die datum: Jacob François Moerman en Catharina Jacoba Balberghe. Zijn staat van goed noemt haar Jacoba van Balberghe.

⁵⁰ Brussel, Kon. Bibliotheek, Fonds Merghelynck (hierna: KBR, FM) 33, t. III p. 314.

⁵¹ RAB, Kasselrij Ieper, 1ste reeks 286, f° 143 e.v.

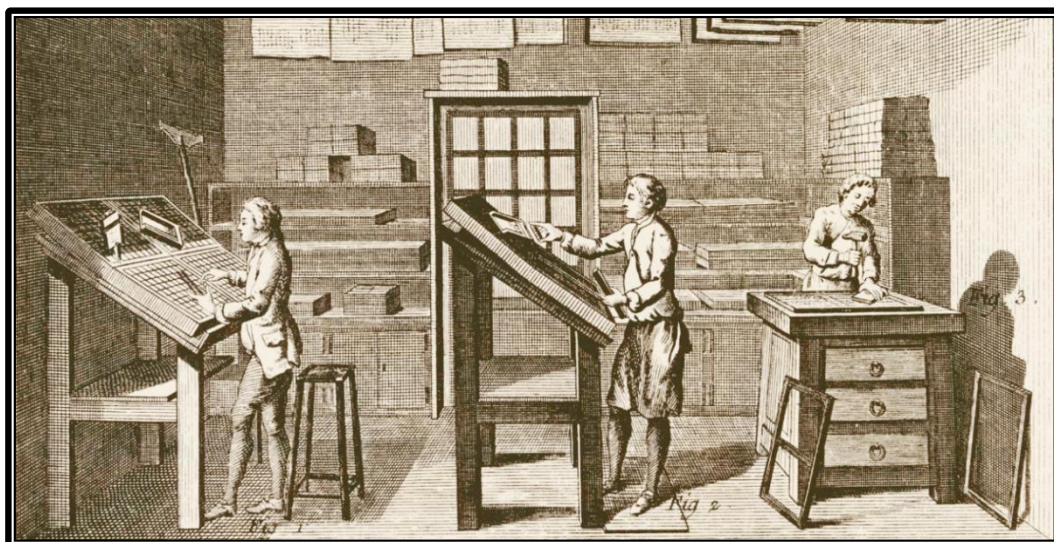
⁵² DIEGERICK, p. 302: *Taille-bosch te kopen binnen de prochie van Zillebeke ... 17 Decembre 1787 ...* (uitsluitel via het begraafregister Ieper St.-Maarten is niet mogelijk gezien niet bewaard). En er is ook nog het volgende dat pleit voor 1788: bekijken we de tien renten en obligaties die door de overledene ‘aangelegd’ werden dan zijn de laatste acht van na begin 1787 (de laatste ging wel pas in op 25 maart 1788, maar werd mogelijk al enige tijd eerder aangekocht).

bezet op 46 gemeten 2 lijnen 15 roeden land met gebouwen en gewassen, deel van een hofstede in Vlamertinge.

- 4) een obligatie verschuldigd door Jan Baptist Kestier en zijn echtgenote Cornelia Boucher uit Poperinge, kapitaal 500 lb gr courant (3.000 gulden), ingaand op 1 mei 1787, intrest 4 %.
- 5) een rente verschuldigd door Jacobus Sohier, paardensmid te Wijtschate, kapitaal: 150 pond groten courant (900 gulden), ingaand 25 mei 1787, intrest 4,5 %, bezet op een huis en smidse met een hondertland erf in Wijtschate onder de Camer buiten Mesen.
- 6) een obligatie verschuldigd door Pieter Smaelen en zijn echtgenote Maria Struve uit Ieper, ingaand 14 oktober 1787, kapitaal: 100 lb gr courant (600 gulden), intrest 4 %.
- 7) een obligatie verschuldigd door Joseph Schoonaert, koopman te Ieper, ingaand 1 december 1787, kapitaal: 350 lb gr (2.100 gulden), intrest 4 %.
- 8) een rente verschuldigd door de Zaal en Kasselrij Ieper, door overkoop op 30 november 1787, aanvang genomen op 1 maart 1779, kapitaal: 100 lb gr courant (600 gulden), intrest 4 %.
- 9) een obligatie verschuldigd door Pieter Jacobus Liem, licentiaat in de medicijnen, wonend te Watou, door overkoop op 12 januari 1788, met vervaldag 12 juni, kapitaal: 200 Franse croonstukken (653 gulden, 6 stuivers, 8 denieren), intrest 4,5 %.
- 10) een rente verschuldigd door Cosmat Tahon, landsman te Alveringem, aanvang genomen op 28 mei 1788, kapitaal: 600 Franse croonstukken (1.960 gulden), intrest 4,5 %, deel van een grotere rente, bezet op diverse stukken land in Alveringem.

Diverse personen waren nog andere sommen verschuldigd aan het sterfhuis:

- a) voor uitgevoerde drukwerken, levering van papier, boeken e.d. zoals bleek uit uittreksels uit verscheidene handboeken en journalen (tot 10 juni 1788) en dat voor een bedrag van 3.526 – 5 – 9 gulden. Een andere dergelijke som ten belope van 1.114 – 5 – 10 gulden werd evenwel van *difficil recouvre* genoemd, d.i. beschouwd als nog moeilijk te recupereren.
- b) Jan Baptist Smaelen [schoonzoon van de overledene] diende nog 1.500 gulden courant te vergoeden voor de koop en overname van de drukkerij. De drukkerij omvatte drie drukpersen met alle lettertypes en bijhorend werkgereedschap, zoals nader beschreven was geweest in het koopcontract tussen schoonzoon en schoonvader, verleden op 29 december 1787 voor notaris Desmadryl.
- c) dezelfde ook nog voor de overname van druk- en schrijfpapier, pennen en registers zoals nader beschreven was geweest in een inventaris gemaakt op de dag van het scheiden van de onverdeeldheid, dit voor een som van 1800 – 14 – 0 gulden.



Het zetten van tekst in een 18de-eeuwse drukkerij
(uit: DIDEROT & D'ALEMBERT, *Encyclopédie*, 1777-1779)

Alle huismeubilair, *effecten mitsgaders provisien* (?) en enkele nieuwe en oude boeken waren op 8 en 10 juni 1788 openbaar verkocht geweest door de stadsverkopers voor 300 lb gr 7 sch en 1,5 gr. (1.802 – 2 – 9 gulden). Daarnaast was er in het sterfhuis nog voor 2.579 – 19 – 0 gulden in *contante penningen* (cash geld) aangetroffen.

Tot de lasten van het sterfhuis hoorden: de vergoeding van weespenningen en de gemaakte kosten voor de erfenisverdeling van de eerder overleden broeders en zusters (de kosten voor de uitvaart en begrafenis en enkele kleine lopende schulden waren al betaald met het cash geld). Tenslotte waren er nog de administratieve kosten voor deze erfenisverdeling. Na aftrek van de lasten bleef er netto 30.371 gulden over die verdeeld werden onder de drie erfgenamen.

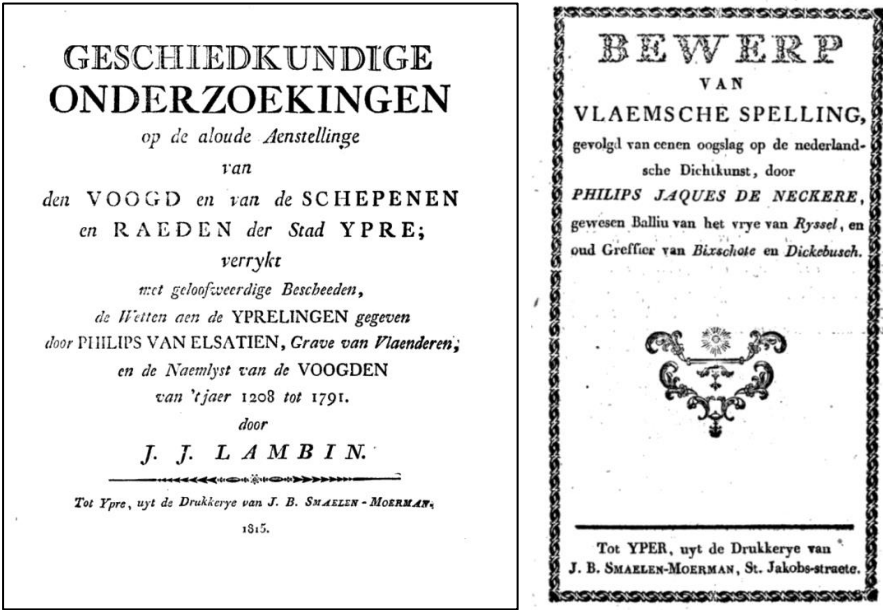
Wat moeten we ons bij dat bedrag voorstellen? Enerzijds weten we dat na zijn overlijden zijn woonhuis verkocht was voor 3.600 gulden. De te verdelen som was dus equivalent aan bijna 8,5 maal de prijs van dat huis. We kunnen ook een vergelijking maken met het jaarloon van een gewone metser (een goedbetaald vakman): in de periode 1730-1793 was dit ong. 53 pond groten Vlaams.⁵³ 6 gulden maakten één pond groten Vlaams. Het te verdelen erfenisbedrag was dus equivalent aan $30.371 / 6 / 53 = 95$ jaarlonen van een metser. Zeker een niet onaardig bedrag dus om te verdelen, zelfs eerder een fortuin! De drukker en zijn kinderen genoten aanzien in hun stad: ze worden in de staat ook steeds vermeld als *sieur* en *jouffrouw*. Een wat was een goed uitgeruste drukkerij

⁵³ E. SCHOLLIERS, *Dokumenten voor de geschiedenis van prijzen en lonen in Vlaanderen en Brabant*, dl. II, Brugge, 1965, p. 429 (Gent, St.-Pietersabdij. Werken aan het Hebbrechthospitaal). Men onderscheidde: *meester-metselaar* (allicht eerder de metselaar-aannemer), *metselaarsknecht* (voor de hele periode 1730-1793: in de winter: 40-44 gr.Vl./dag, in de zomer: 48-52), *metselaar-diender* (20-24) en *ongeschoold arbeider*. Aan een gemiddeld dagloon van 46 gr.Vl. en à rato van ong. 275 werkdagen/jaar (6-dagenweek, niet op kerkelijke feestdagen of bij winterverlet) was het jaarinkomen van een metser uitgedrukt in pond Vlaams (1 pond = 240 groten): $46 \times 275 / 240 = 52,7$ pond Vlaams.

waard? De 1.500 + 1.800 gulden die schoonzoon Jan Baptist Smaelen eind juli 1788, zeven maand na zijn overname van de drukkerij en de handelsvoorraad nog te vergoeden had was bijna gelijk aan de waarde van het huis van zijn schoonvader of ook ongeveer 10 jaarlonen van een gewone metser.

Zij hadden volgende kinderen:

1. **Maria Jacoba**, geboren te Ieper ca. 1738. In 1788 was zij nog ongehuwd (*jonge dochter* genoemd in de staat van goed van haar vader). Zij overleed ongehuwd te Ieper op 15 februari 1818 in het huis n° 37 in de St.-Jacobsstraat, 80 jaar oud, rentenierster (akte blz. 40, overlijden aangegeven door haar neef François Joseph Vandermeersch en een gebuur).
2. **Angela (of Angeline) Constantia**, geboren te Ieper ca. 1744. Zij huwde met JAN BAPTIST SMAELEN op 27 november 1781 te Ieper St.-Maarten⁵⁴, geboren te Ieper op 8 september 1755, zoon van Ignatius en Angelina Leroy.



Twee Ieperse drukken uit 1815 van schoonzoon
Jan Baptist Smaelen – Moerman

Al op 29 december 1787 had hij het drukkersmateriaal van zijn schoonvader overgenomen en was hij een eigen drukkersatelier begonnen in de Ieperse St.-Jacobsstraat. Begin 1788 vroeg hij patentbrieven aan om drukker en boekhandelaar te kunnen worden te

⁵⁴ De naamindices op de huwelijken van Ieper St.-Maarten vermelden hen op die datum: Jan Baptiste Smaelen x Angela Constantia Moerman.

Ieper, wat hem zonder problemen op 18 februari werd toegestaan. Hij drukte onder de naam J.B. Smaelen-Moerman.⁵⁵

Zij overleed te Ieper op 16 oktober 1808 in het huis n° 37 in de St.-Jacobsstraat, 64 jaar en 6 maanden oud (akte blz. 173v). Hij overleed te Ieper op 21 oktober 1826 in hetzelfde huis, 71 jaar oud, boekdrukker. Na zijn overlijden nam zijn neef François Louis Smaelen de leiding van de drukkerij over.

3. **MARTINUS LUDOVICUS**, zie verder onder V.
4. **Jacobus Josephus**, ongehuwd overleden te Toulon in 1770 (zoals vermeld in de staat van goed van de vader).
5. **Franciscus Xaverius**, nog levend eind 1778 toen hij getuige was bij het huwelijk van zijn broer Martinus Ludovicus. Hij overleed weinig jaren later, zijn staat van goed werd afgesloten op 11 september 1785 (zoals vermeld in de staat van goed (uit 1788) van zijn vader). Hij had geen nakomelingen gezien anders dezen en niet zijn nog levende oudere broer en zusters zijn erfgenamen zouden zijn.
6. **Catharina Jacoba Francisca**, ongehuwd overleden op 21 maart 1786 en wiens staat van goed werd afgesloten op 31 juli 1786 (zoals vermeld in de staat van goed van haar vader).

V. – **MARTINUS LUDOVICUS MOERMAN.**

Na huwelijkscontract (overgeschreven in de staat van goed van de echtgenoot) verleden te Beveren aan de IJzer op 18 november 1778, en na huwelijksbannen ook afgekondigd te Ieper St.-Maarten, huwde hij kerkelijk te Beveren a/d IJzer op 23 november 1778 met Maria Anna Angeline DE SODT.

Bij dit huwelijkscontract was de vader van de bruidegom niet aanwezig wegens *incomoditeyt* (ziekte) maar via een wettelijke akte beloofde hij de bruidegom een som van 300 pond Vlaams te geven. In deze som was wel begrepen wat de bruidegom deelde uit de erfenis van zijn overleden moeder en overleden broer (dit kan alleen zijn broer Jacobus Josephus betreffen (+ Toulon, 1770)). Ook aan de bruid beloofde hij 200 pond. Bruidegom en bruid behielden elk hun civiliteit.

Zij was geboren te Beveren a/d IJzer ca. 1754 (24 jaar oud bij huwelijkscontract) en dochter van Pieter Albertus (geboren te Oostvleteren, fs Pieter), griffier van de parochie van Beveren en Maria Anna Carolina Reyphins (geboren te Alveringem, fa Augustinus). Getuigen bij het huwelijk waren Pieter Albertus de

⁵⁵ DIEGERICK, pp. 266 en 308-310.

Sodt, vader van de bruid en Franciscus Xaverius Moerman, meerderjarige broer van de bruidegom.⁵⁶

Hij overleed als laat van de Zaal en Kasselrij Ieper te Ieper St.-Maarten op 25 augustus 1785, een staat van goed werd opgemaakt, afgesloten op 4 november 1785.⁵⁷ Daaruit blijkt dat hij boekhandelaar was (ook in de huwelijksakte (10 juli 1811) van zijn gelijknamige zoon Martinus Ludovicus lezen we zijn overlijdensdatum en dat hij boekhandelaar (*libraire*) was geweest).



Een 18de-eeuwse boekhandel

Bij de *prijzij van de coopmans en wijnckel goederen* (waardenschatting van het handelsfonds) blijkt dat dit bestond uit papier, boeken, pennen e.d., maar verder ook een *quantiteyt rattine, cotting (?) ende andere stoffien, zijden ende andere neusdoecken, coussen*. Er was dus ook nog een voorraad textiel (een handel van wijlen zijn echtgenote?). Samen werd dit geschat op 2.293 gulden – 14 stuivers – 6 denieren. De meubelen en huisraad in koper of tin, bedden, lijnwaad enz... werd op 710 – 16 – 0 geschat. Aan zilverwerk waren er slechts 6 koffielepels. In contante penningen was er voor 225 – 17 – 0 gulden aanwezig. Er was ook nog een batig tegoed van klanten voor geleverde winkelgoederen van 380 – 0 – 9 gulden.

Maar er waren ook nog allerlei te betalen facturen: voor papier, neusdoeken, boeken, ook vier facturen voor door een *Sr. Moerman* te Gent geleverde *stoffe*

⁵⁶ We vinden in de naamindices op de huwelijksregisters Ieper evenwel géén verloving van een *Sodt, de; Sot, de* met *Moerman*. Hun huwelijksakte te Beveren aan de IJzer is zeer gedetailleerd. Zijn staat van goed vermeldt ook haar naam en die van haar ouders alsook hun huwelijkscontract verleden te Beveren - IJzer.

⁵⁷ RAB, Kasselrij Ieper, 1ste reeks, nr. 286, f° 96v-103.

goederen (textiel?) en ook nog 9 maanden pacht te betalen. Ook was het sterfhuis nog 200 gulden schuldig voor een obligatie aan Jan Baptist Smaelen (schoonbroer van de overledene).

Uiteindelijk bleef een batig saldo van 1.625 – 17 – 6 gulden over dat verdeeld werd, de ene helft voor de weduwe en de andere helft voor hun kinderen.

Martinus Ludovicus Moerman was dus geen drukker maar wel een boek- en papierwarenhandelaar en – allicht in minder mate – ook textielhandelaar.

Zij hadden de volgende kinderen, in 1788 onder voogdij van hun aangetrouwde oom Jan Baptist Smaelen (voogd paterneel, maar voor de duur van de afhandeling van de erfenisverdeling vervangen door Jan François Pille), de voogd materneel was Pieter Albertus de Sodt uit Beveren:

1. **Maria Angelina Catharina**, geboren op 28 september 1779 (zoals vermeld in de staat van goed van haar vader), vermoedelijk jong overleden want niet meer vermeld onder de wezen van haar vader, opgesomd in de staat van goed van haar grootvader Jacobus Franciscus Moerman.
2. **Francisca Theresia**, geboren op 27 november 1780 (zoals vermeld in de staat van goed van haar vader), nog levend midden 1788 en 8 jaar oud genoemd in de staat van goed van haar grootvader Jacobus Franciscus Moerman.
3. **Josephine Coleta Sophia**, geboren te Ieper St.-Maarten op 12 augustus 1783 (zoals vermeld in de staat van goed van haar vader) (en 5 jaar oud genoemd in de staat van goed van haar grootvader Jacobus Franciscus Moerman).

Zij huwde te Ieper op 9 november 1802 (18 Brumaire XI) met Franciscus Joannes Josephus VANDERMEERSCH (geboren op 3 en gedoopt te Ieper, St.-Maarten op 4 maart 1780). In 1818 bij de aangifte van het overlijden van zijn tante Maria Jacoba Moerman werd hij handelaar genoemd en 38 jaar oud.

Hij overleed te Ieper in de Menenstraat 19bis op 28 september 1838. Zij overleed te Ieper in de Menenstraat 10 op 29 mei 1844.

4. **Martinus Ludovicus**, geboren te Ieper begin 1786 (2,5 jaar oud genoemd in de staat van goed van zijn grootvader Jacobus Franciscus Moerman). Toen de vader overleed op 25 augustus 1785 was zijn echtgenote dus zwanger van dit kind.

Hij huwde te Ieper op 10 juli 1811 met Françoise Josephine PONFOORT, geboren te Ieper in 1784. Hij werd toen 25 oud genoemd, goudsmid en

zoon van Jacobus Ludovicus, *libraire* (die overleden was te Ieper op 25 augustus 1785).

In 1816 en 1817 werd hij in de overlijdensakten van drie zonen, telkens voerman genoemd. Hij overleed als werkmán te Ieper op 6 mei 1866, 80 jaar oud, geboren en wonend te Ieper. Zij overleed te Ieper als kantwerkster op 30 maart 1866, 81 jaar oud, geboren en wonend te Ieper.

Het gezin waar Jan Baptist Moerman zelf toe behoorde en zijn aanverwanten

Tot welk gezin behoorde Jan Baptiste Moerman zelf? Zijn vader Cornelius was alvast géén drukker maar hij blijkt een ambtenaar te zijn geweest, verbonden aan het Brugse bisschoppelijk paleis. Hij werd *meester* genoemd. We hebben hieronder het gezin van zijn vader gereconstrueerd:

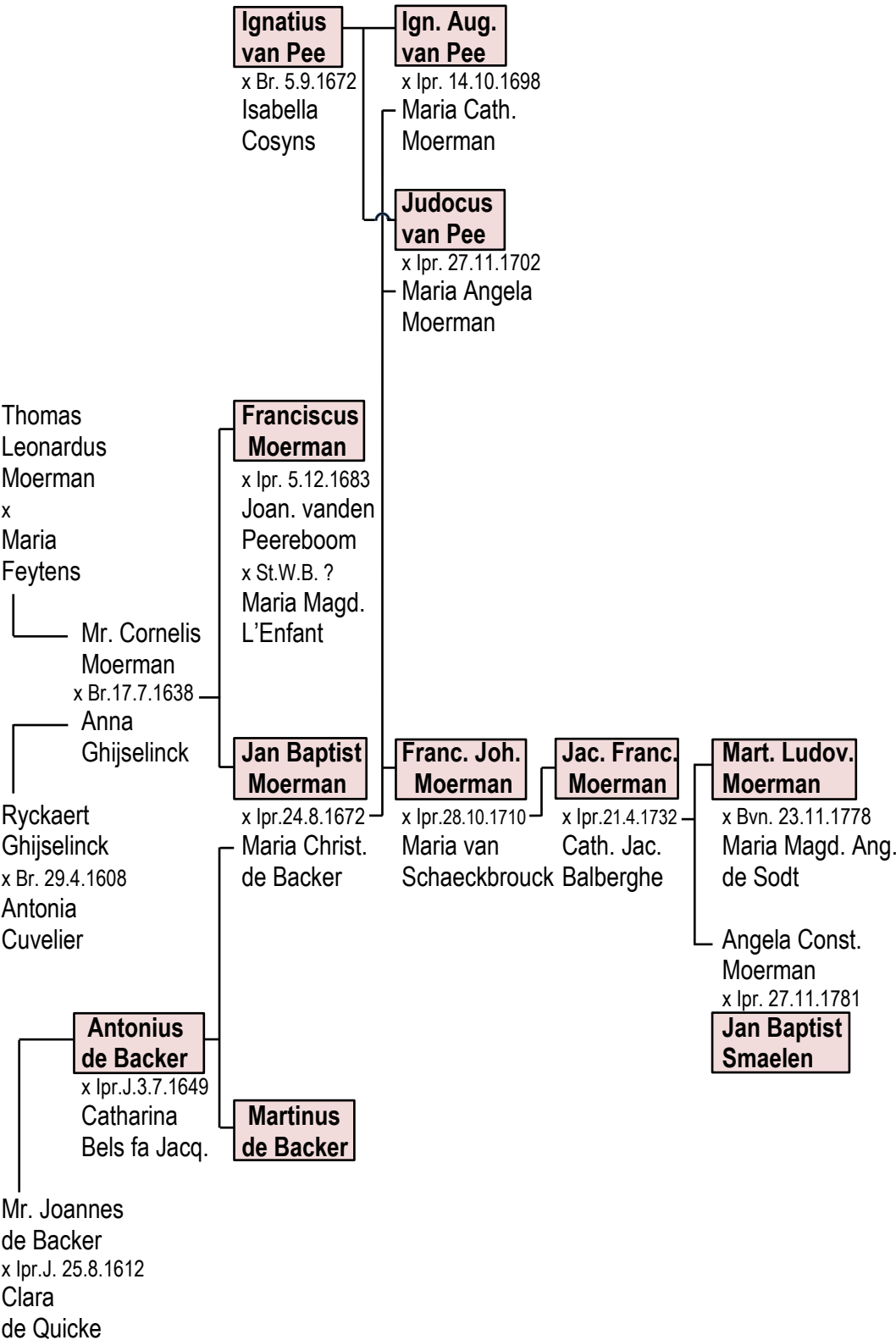
I. - CORNELIUS MOERMAN, geboren te Brugge St.-Jacob op 8 december 1608 (zoon van Thomas Leonardus en Maria FEYTENS⁵⁸). Hij verloofde zich te Brugge, St.-Anna & St.-Kruis op 24 juni (getuigen: Richardus Ghyselin en Jacobus Feynte(n)s) en huwde te Brugge, St. Gillis op 17 juli 1638 (getuigen: Jacobus Feijtens en Richardus Ghijsselinck) met Anna GHYSELINCK. Zij was geboren te Brugge in december 1611 als dochter van Ryckaert en Antonia Cuvellier⁵⁹ en overleed aldaar op 17 december 1669.

In de begraafakte van zijn zoon (3.) Jacobus (1643) en in enkele doopakten van zijn kinderen (1643, 1645 en 1647) wordt zijn beroep vermeld: *Cornelij Moerman apparitoris (curies) (et) episcopatis Brugensis*, d.i. ambtenaar (van het hof) (en) van het bisdom Brugge. In de doopakten van 1647 en 1648 wordt hij zelfs *magister* (meester) Cornelius Moerman genoemd.⁶⁰

⁵⁸ Volgens een kleine 18de-eeuwse stamboomschets (RAB, Aanwinsten 2791 (Moerman)) '*Genealogie van de familie Moerman*' hadden Thomas Moerman en Maria Feytens, naast 1) Cornelis Moerman x Anna Ghijsselinck nog de andere kinderen: 2) Maria Moerman, gehuwd met Pieter Ghyselinck, dochter van Rijcquaert, 3) Martina Moerman, ongehuwd overleden, 4) Gillis Moerman, gehuwd een eerste maal met Catharina de Rudder en een tweede maal met Jacoba Ryckebusch. Dit schema vermeldt ook nog dat Thomas Moerman (x Feytens) enig kind was van Thomas Moerman en Margareta de Caesteker en dat deze laatste Thomas nog twee broers Louijs en Pieter had. Deze schets bevat ook een wapenschild Moerman: *een golvende dwarsbalk vergezeld boven van twee en onder van één palmtak*.

⁵⁹ Een afstammingsschema Cuvelier-Zylof-Ghyselinck-Moerman noemt Ryckaert Ghyselinck en Antonia Cuvelier gehuwd op 24 april 1608. We vinden hen inderdaad in de huwelijksregisters als verloofd te Brugge, O.L. Vrouw 2de portie op 8 en gehuwd op 29 april 1608. Zij zouden naast Anna Ghijsselinck ook een zoon Pieter Ghijsselinck gehad hebben die huwde met Maria Moerman, dochter van Thomas. Dit wordt inderdaad bevestigd in de huwelijksregisters: we vinden te Brugge, St.-Anna & St.-Kruis een huwelijk op 13 januari 1644 van Petrus Ghyselin en Maria Moerman, met getuigen: Richardus Ghyselin en Cornelis Moerman. Die getuigen zijn allicht de vaders van de huwendes. Dat betekent dus dat een zuster Maria Moerman van I. – Cornelis Moerman, huwde met Petrus Ghyselin, een broer van Anna Ghyselinck (I. - Cornelis Moermans echtgenote).

⁶⁰ Zo ook in een afstammingsschema Cuvelier-Zylof-Ghyselinck-Moerman.



Verwantschapsschema van 11 drukkers/boekverkopers uit de 17de en 18de eeuw

Omkaderde personen waren drukker / boekverkoper (in de tekst onderstreept)

(Br. = Brugge, Bvn. = Beveren a/d Ijzer, Ipr. = Ieper, Ipr.J. = Ieper St.Jan, St.W.B. = St.-Winoksbergen)

Ook bij de peters van zijn kinderen zien we meesters in de rechten vermeld (in 1645 of 1647) of bij de meter een echtgenote of dochter van een meester in de rechten, in 1651 is de peter een *doctor medicus*. Toen zijn oudste dochter Joanna in 1667 huwde werd het ingezegend in het Brugse bisschoppelijk paleis. Cornelius Moerman lijkt zich dus te bewegen in een intellectueel milieu.

Zij hadden volgende kinderen:

1. **Joanna**, gedoopt te Brugge, O.L. Vrouw, 2de portie op 7 juni 1639 (peter: D(ominus) Joannes Breughele ..e D(omin)i Joannes Witvliet; meter: Jacoba Cuvelier). Zij huwde te Brugge, St.-Donaas in het bisschoppelijk paleis op 21 maart 1667 met Petrus BEYTS⁶¹ (getuigen: N. Moerman, *p(a)t(e)r sponse* (vader bruid); Joannes Beyts). We vinden zes kinderen van dit echtpaar gedoopt te Brugge, St.-Donaas: Franciscus (9 feb. 1668), Guilielmus (21 feb. 1672), Joannes (24 dec. 1673), Joanna (21 feb. 1676), Carolus (22 april 1677) en Jacobus (24 juli 1678).⁶²
2. **MICHAEL CORNELIUS**, zie verder onder II.
3. **Jacobus**, gedoopt te Brugge St.-Donaas op 30 april 1642 (peter: Petrus Ghyselync, meter: Maria Moerman). Het kind werd begraven op 7 december 1643, ongeveer anderhalf jaar oud, op het kerkhof van Brugge St.-Donaas. Zijn voornaam werd gegeven aan een latere zoon.
4. **Petrus**, gedoopt te Brugge St.-Donaas op 23 augustus 1643 (peter: Petrus Taelboudt, meter: Joanna fa Philippus Luda).
5. **Jacobus**, geboren te Brugge St.-Donaas op 1 september 1644 (peter: Jacobus Feytens; meter: Jacoba van Gistel). Het kind werd begraven op 14 september 1644, ongeveer 14 dagen oud, op het St.-Donaas kerkhof.
6. **JOANNES BAPTIST**. Zie hoger onder II.bis.
7. **Franciscus**, geboren te Brugge St.-Donaas op 19 september 1647 (peter: E.H. Bernardus van Thienen, licentiaat in beide de rechten en kanunnik van de kathedrale kerk; meter: Elisabeth, dochter van *magister* (meester) Jacob Taelboudt). Het kind werd begraven op 30 september 1647, ongeveer 12 dagen oud, op het kerkhof van Brugge St.-Donaas.
8. **Anna**, geboren te Brugge St.-Donaas op 18 oktober 1648 (peter: Richardus Ghyselynck; meter: Magdalena dochter van Philippus Luda). Het kind werd begraven op 7 maart 1650, ongeveer 16 maanden oud, op het kerkhof van Brugge St.-Donaas.
9. **FRANCISCUS**, zie verder onder II.ter.

⁶¹ *Simoen* Beyts volgens een klein 18de-eeuws stamboomschema in RAB, Aanwinsten 2791 (Moerman).

⁶² Een afstammingsschema Cuvelier-Zylof-Ghyselinck-Moerman vermeldt twee zonen: Pieter Beyts, gehuwd, te St.-Winoksbergen en Jan Baptist Beyts, nog ongehuwd, te Brugge.

II. – MICHAEL CORNELIS MOERMAN. Hij werd gedoopt te Brugge, O.L. Vrouw, 2de portie op 6 november 1640 (peter: Michaël Luda; meter: Catharina Taelboudt).

Zoals zijn jongere broer heeft ook hij een genealogisch memoriaal nagelaten. Na zijn zelfgeschreven tekst werd het nog in andere geschriften aangevuld met de gegevens over zijn overlijden en dat van zijn echtgenote. Hij begint met de vermelding dat hij op 3 januari 1665 vrij schoolmeester te Brugge werd.

Rond *Sint-Pieters dag*⁶³ 1667 beloofden hij en Susanna VAN LOO aan elkaar om te trouwen. Zij was een dochter van Joos van Loo en Catharina Bedet. Zij huwden te Brugge St.-Donaas op 10 december 1667. In de akte in het huwelijksregister werd hij genoteerd als *Cornelius* Moerman met als zijn getuigen: Cornelius Moerman, *p(ate)r sponsi* (vader van de bruidegom) en Franciscus Stalpart.⁶⁴ In zijn memoriaal geeft hij meer details: het huwelijk werd ingezegend *op den ommeganck van Sint Donaes kercke inde cappelle van den goeden graef Carolus*. En er waren nog andere aanwezige getuigen: naast zijn vader ook zijn moeder, zijn schoonmoeder en haar zuster Joanna Bedet. Over Francois Stalpaert vermeldt hij dat deze een kozijn van moederszijde van zijn echtgenote was.

In zijn memoriaal vermeldt hij dat op 11 augustus 1669 (*St Susanna dag*) de moeder van zijn echtgenote, Catharina Bedet *heeft aenveert het habijt vanden derden reghel van S^{te} Franchois ende ghekleedt vanden eerw(aarde) pater Samuel met consente vanden eerw(aarde) pater provinciael*. Zij zal dan al weduwe geweest zijn en besloten hebben in te treden in het klooster der Franciskanessen. Zijn schoonmoeder legde haar geloften af op 12 augustus 1670 in handen van de voornoemde pater Samuel.

Hij noteert ook nog dat op 21 december 1671 *soo ben ick vercooren gheweest om te dienen inden wet van onse neeringhe dese jaerschaere voor laste zorghe* (het is onduidelijk welke nering hij bedoelt).

De aanvullingen in zijn memoriaal vermelden dat hij overleed te Brugge, 's morgens om 07:30 op 7 en begraven werd op 9 oktober 1706 's avonds om 6 uur bij de paters Recollecten in het zelfde graf waar twee van zijn kinderen (Elizabeth Rosa en Joannes Franciscus) toen al begraven waren. Zijn echtgenote overleed op 2 en werd begraven op 5 februari 1715 's morgens om 10:30 in het graf van haar echtgenoot bij de Paters Recollecten. De Paters

⁶³ De feestdag van Sint Pieter en Paulus wordt normaal op 29 juni gevierd. In zijn memoriaal schrijft hij evenwel: *Ende hebben op den thiensten daernaer 1667 voort ghegaen met de solempnisatie van huwelicke met Susanna van Loo*, wat suggereert dat die Sint Pietersdag in de maand ervoor was en dan zou het huwelijk op 10 juli plaats hebben gehad. Maar als men goed kijkt lijkt het woordje *daernaer*, in een dikkere inkt geschreven over een ongeveer even lang woord dat best *december* kan geweest zijn. Het lijkt of Michael Cornelis dit zelf veranderd heeft. Maar onterecht als we het originele huwelijksregister volgen.

⁶⁴ Huwelijksakten Brugge St.-Donaas 1665-1696, f° 99v (beeld 104 van 156): 1667, *December: 10^a Decembris juncti sunt matrimonio cum dispensatione omnium bannorum Cornelius Moerman et Susanna van Loo. Testibus Cornelio Moerman p(at)er sponsi et Fransisco Stappart.*

Recollecten (Minderbroeders / Freremineuren, orde der Franciscanen) hadden gedurende vijf eeuwen (tot 1796) in Brugge hun klooster met grote tuin waar nu het Astridpark is (O.L. Vrouwparochie).

Zij hadden volgende kinderen:

1. **Michael Cornelius.** Hij werd geboren en gedoopt te Brugge, O.L. Vrouw 2de portie op 30 maart 1668 (peter: Cornelis Moerman, meter: Cornelia Coenen). De vader preciseert dat dit op Goede Vrijdag was, dat het kind geboren werd 's morgens om 08:30 *het welcke verkeert in haer lichaem was* (stuitligging), maar alles kwam toch goed: *Godt zij lof is noch wel vergaen*. De doop gebeurde in de namiddag om 15:00 in de O.L. Vrouwkerk door de pastoor en hij preciseert nog: *den peter was mijn vadere ende meter Cornelia Coene mijn huusvr(ouwe) grootmoeder paternel*. Hij vermeldt ook de naam van de vroedvrouw *Tanneken vanden Weghe*, echtgenote van Pieter Ghijs.

De vader vermeldt in zijn memoriaal nog dat hij gevormd werd (zonder vermelding van een datum) door bisschop Franciscus de Baillencourt met als peter Joannes van Loo, zijn (vaders) zwager. In zijn memoriaal schreef hij later bij in de marge op de plaats waar hij diens geboorte en doop had beschreven: *Michiel Cornelis + obyt 21 8bre 1690 dico octobris*. Zijn zoon overleed dus op 21 oktober 1690, hij was dan 22 jaar oud.⁶⁵

De vader vermeldt geen echtgenote noch kinderen van hem. Zijn 22-jarige zoon zal dus nog ongehuwd geweest zijn toen hij overleed.

2. **Elizabeth Rosa.** Gedoopt te Brugge, O.L. Vrouw 2de portie op 31 december 1669 (peter: Franciscus Stalpaert, meter: Cornelia van Loo). De vader preciseert: *'s nachts ten twee uren vanden jaere 1669 ende Nieuws Jaer nacht ende is op den selven dagh ghedoopt in onse Vrouwe kercke*. Het lijkt of hij een dag beschouwt als slechts beginnend met de zonsopgang, dus niet om middernacht (de hele nacht gerekend bij de dag er aan voorafgaand) maar heden ten dage zouden wij de geboorte dateren als op 1 januari 1670 om 02:00. Hij preciseert nog dat de meter de zuster van zijn echtgenote was. De vroedvrouw was dezelfde als bij de vorige geboorte. En op 24 januari 1670 kwam een Maria Ballenberghe, echtgenote van de voornoemde Frans Stalpaert nog een *vuntte ghifte* (doopgeschenk) afgeven: *een goudt cruijs weerdich wesende drie patacons*.

Zij werd gevormd door dezelfde bisschop Baillencourt en had als meter Catharina Bedet, schoonmoeder van haar vader.

⁶⁵ Op nl.geneanet.org wordt hij foutief voorgesteld als een "Michaël Cornelis Nicolaus" Moerman, verloofd Brugge St. Gillis op 5 en gehuwd St.-Salvator 3de p. op 21 januari 1693 met Joanna Parmentier maar de akten vermelden: *Nicolaus* Moerman. In 1693 was Michaël Cornelis M. al enkele jaren overleden. In de dopen van hun vier kinderen wordt de vader ook steeds met slechts één voornaam, *Nicolaus* vernoemd.

De vader schrijft dat zijn oudste dochter (*Isabella Rosa*) ook toetrad tot de orde der Franciscanessen: *heeft het swarte cleet aenveert onder den derden reghel van St Francois op den 17 Xbre 1692 en haer professie ghedaen ... onder den eerw(aard)e pater Samuel op den 18 Xbre 1693.*

Zij overleed op 13 juli 1695 's namiddags om 6:30 en werd begraven bij de paters Recollecten bij het binnenkomen aan de rechterzijde voor de tweede pilaar onder een steen gemerkt met *M + P*.

3. **Maria Theresia.** Gedoopt te Brugge, O.L. Vrouw 2de portie op 28 oktober 1672 (peter: Antonius Malefait, meter: Maria Anna Dyas). In zijn memoriaal vermeldt de vader evenwel dat de geboorte plaats greep op 29 oktober 's morgens rond 05:30 en rond 4 uur (in de namiddag dus) gedoopt door de pastoor in de O.L. Vrouwekerk. Hij vermeldt dezelfde doopheffers (*Anthonius Maelfeijt* en *Marie Anne Dias*) als de pastoor in zijn doopregister. Opnieuw was Tanneken vande Weghe de vroedvrouw geweest. Het kind overleed op 25 augustus 1674. De vader preciseert: zij overleed 's morgens om 10:00 en werd begraven in de O.L. Vrouwekerk aan de noordzijde van het St. Alexius altaar onder de blauwe grafsteen van Jan Petuijck, oud oom paterneel.

4. **Joanna.** Geboren op 13 in de namiddag om 4:15 en gedoopt te Brugge, O.L. Vrouw 2de portie op 14 februari 1675 om 5 uur door de kapelaan (peter: Joannes de Bruwiere, meter: Joanna Bedet). De vader preciseerde dat de meter de *moije* (tante) van zijn echtgenote was, de vroedvrouw nog steeds Tanneken vande Weghe.

Zij werd gevormd op 26 december 1684 door bisschop Humbertus de Precipiano en had als meter . . . (opengelaten) vanden Berghe. Over haar wordt niets meer vernomen in het memoriaal.

5. **Joannes Franciscus.** Gedoopt te Brugge, St. Walburga op 19 mei 1680 (peter: Joannes Franciscus Bonte, meter: Catharina van Loo). Zijn geboorte wordt niet vermeld door zijn vader in zijn memoriaal, maar hij vermeldt wel dat hij gevormd werd op 26 december 1686 door bisschop Precipiano met als peter Joannes Hanecaert, een kozijn van de kant van zijn moeder.

Hij overleed als 20-jarige op 1 juni 1700 in de voormiddag om 09:00 en werd begraven op 2 juni 's avonds in het graf waar zijn zuster Isabella Rosa al begraven was in het klooster van de paters Recollecten.

Hij was overleden in de nasleep van een chirurgische ingreep uitgevoerd door de Ieperse chirurgijn Frans Hamilton negen dagen eerder. Zijn vader verhaalt dit in zijn memoriaal als volgt: *Op den 24 meye 1700 soo is Joannes Franciscus Moerman ghesneden gheweest van eenen grooten steen op de forme van een niere van een swijn door Fransois Hamelton m(eeste)r*

chirurgijn ende operateur tot Iperen naer dat hij vier jaeren en half met de selve hadde ghegaen ende is den eersten Junij daer naer wesende den derden Sincxen dagh wesende den neghensten dagh naer dat hij ghesneden was ontrent den neghen uren voor middagh overleden.

De vader vermeldt van deze tweede zoon evenmin een echtgenote noch kinderen. Allicht was hij nog ongehuwd toen hij overleed.

6. **Francisca Catharina.** Gedoopt te Brugge, St. Donaes op 8 oktober 1683 (peter: Joannes Franciscus Bonte, meter: Anna Maria Stalpaert). Over haar wordt niets meer vernomen in het memoriaal.
7. **Anna Maria.** Tweelingzuster van Francisca Catharina en met haar gedoopt te Brugge, St. Donaes op 8 oktober 1683 (er wordt slechts één peter en meter vermeld in de gezamenlijke doopakte). Zij werd op 12 april 1694 gevormd door de bisschop Basseri met als meter haar zuster Isabella (Elizabeth) Rosa.

Zij overleed te Brugge in het St.-Janshospitaal op 13 juni 1760. Zij was ongehuwd en liet geen nabije verwanten na: haar beide broers waren beiden als jonge twintigers al overleden en nog ongehuwd, een zuster was kloosterlinge, een andere zuster overleed zeker als kind, de twee laatste zusters allicht ook op jonge leeftijd. Zij was de enige overlevende afstammeling van haar ouders.

Haar erfenis diende dus verdeeld te worden onder haar verre verwanten. Een staat van goed werd opgemaakt die deze erfgenamen vermeldt. Hierdoor kennen we veel aanverwanten van haar. Voorafgaand zal er allicht een oproep geweest zijn aan personen die meenden aan de overledene verwant te zijn en dus aanspraak te kunnen maken op een deel van de erfenis om zich te melden. Van haar moeders kant (families van Loo en Bedet) had zich blijkbaar niemand gemeld.

Er werden ook drie stamboomschema's opgemaakt waaronder een breed schema uitgetekend op aaneengekleefde bladen met de afstammelingen van haar grootouders Cornelis Moerman en Anna Ghyselinck (over vier generaties). Ook daar wordt voor haar geen echtgenoot vermeld, er staat bij haar '*de cuius*', wat betekent dat zij de erflaatster was⁶⁶ en bij een verwante Joannes Verhoest, *rendant*.

⁶⁶ *De cuius* = erflater, verkort uit Lat. *de cuius hereditate agitur* (over wiens erfenis gehandeld wordt) (Van Dale Groot Woordenboek der Nederlandse Taal).

II.ter. – FRANCISCUS MOERMAN, geboren te Brugge, St.-Donaas op 25 juli 1651 (peter: meester Franciscus de Caesteker doctor medicus; meter: Joanna, dochter van magister (meester) Jacob Taelboudt).⁶⁷

Ook hij werd drukker. Zijn leertijd bracht hij door in zijn geboortestad bij de drukker Pieter van Lay waar hij zes jaar leerling was. Daarna werkte hij gedurende twee jaar te Ieper samen met zijn broer Jan Baptiste en daarna bij Maria Cerurier (Serurier) te Douai gedurende zeven jaar. In 1683 vestigde hij zich als zelfstandig drukker in Sint-Winoksbergen waar hij de drukkerij van J. Ketelaere overnam en er drukte tot rond 1706. Zijn atelier bleef wel altijd in het stadium van een kerndrukkerij: één enkele pers, vier lettertypes en geen medewerker noch leerling.⁶⁸

Drukwerken van hem zijn:⁶⁹

- *Kort verhael van den oorspronck des Dyssendaegsche-Communie in de kercke van de PP. Predicheeren. – tot Berghen, by Franciscus Moerman, woonende in de druckerye*, 1695.
- *Klein getydeken van den H. Winocus, abt van d'abdye ghesticht tot Wormhout, nu binnen de stad gheseyt van syn naeme S.-Winnocx-Berghe – Tot Bergen St-Winnocx. By Franciscus Moerman, anno 1695.*
- *Aflaeten gejoint door Onsen Alder-Heylighsten Vader den Paus Innocentius den XII. – tot Berghe-St-Winnocx, by Francoys Moerman, 1699.*

Het stamboomschema Moerman vermeldt dat hij tweemaal huwde, maar zonder namen van zijn echtgenotes te vermelden. Het afstammingschema Cuvelier-Zylof-Ghysselinck-Moerman vermeldt die namen wel.

Hij huwde een eerste maal, te Ieper, Sint-Maarten op 5 december 1683⁷⁰ met Joanna VAN DEN PEEREBOOM, dochter van Jacob en Petronella de Smet. Daaraan voorafgaand, op 27 november hadden zij voor notaris Pieter de Man te Ieper een huwelijkscontract laten opmaken. Hij was geassisteerd door zijn broer Joannes Baptist Moerman, zij door haar vader Jacob van den Peereboom, haar oom heer Christiaan de Zeure en Olivier Sinnesael, stiefvader.⁷¹ Zij overleed te Sint-Winoksbergen op 13 april 1692 als poorteres van Ieper. Haar

⁶⁷ Het klein 18de-eeuws stamboomschema (RAB, Aanwinsten 2791 (Moerman)) vermeldt geen echtgenote, enkel tot Ipre, d.w.z. wonend te Ieper.

⁶⁸ G. LEPREUX, *Gallia typographica, ou Répertoire biographique et chronologique de tous les imprimeurs de France depuis les origines de l'imprimerie jusqu'à la révolution*, 1909, pp. 19, 24, 61-62; P. BERGMANS, *Les imprimeurs Belges à l'étranger*, s.l.: Société des Bibliophiles et iconophiles de Belgique, 1922, p. 28; F. BARBIER, *Lumières du Nord, imprimeurs, libraires et "gens du livre" dans le Nord au XVIIIe siècle (1701-1789)*. *Dictionnaire prosopographique*, Genève, 2002, pp. 89, 112, 389, 390.

⁶⁹ E. DE COUSSEMAEKER, 'Bibliographie des Flamands de France', in: *Annales du Comité Flamand de France*, 1853 (Dunkerque, 1854), pp. 257-314, i.h.b. 291-292.

⁷⁰ Plaats en datum gevonden in de indexen (op naam van de vrouw) op de huwelijksregisters Ieper.

⁷¹ KBR, FM 33, t. I f° 74v (uit vernield Iepers stadsarchief, reg. 117 f° 140); KBR, FM 33, t. VII, p. 187 vermeldt die gegevens uit dit huwelijkscontract ook, ditmaal vanuit de staat van goed van Joanna vanden Peereboom (uit vernield Iepers stadsarchief, nr. 103, pak 1692, van de verzameling staten van goed) (hier wordt Olivier Sennesael een stiefbroer genoemd).

staat van goed werd afgesloten op 17 november 1692 en overgebracht op 18 december daarna.

Hij had uit het eerste huwelijk de volgende kinderen, waarvan bij het overlijden van de moeder enkel de eerste twee nog in leven waren onder voogdij van Pieter van den Peereboom, zoon van Jacob en Jan Baptiste Moerman:⁷²

1. **Franciscus Jacobus**, geboren op 2 en gedoopt te St.-Winoksbergen St.-Maarten op 5 april 1684 (peter: Jacobus van den Peereboom, meter: Maria Christina de Backer). Hij overleed (allicht ongehuwd) in het St.-Janshospitaal te St.-Winoksbergen St.-Martinus op 20 juli 1715 als meerderjarige zoon.
2. **Maria Joanna**, geboren op 6 en gedoopt te St.-Winoksbergen St.-Maarten op 7 juli 1685 (peter: raadslid Jan Baptiste Vernimmen, meter: Maria Joanna Bon). Later werd zij in het stamboomschema Cuvelier-Zylof-Ghysselinck-Moerman het enige overlevende kind uit haar vaders eerste huwelijk genoemd met voornaam *Marie* en als dan nog *jonghe dochter*.
3. **Petrus Urbanus**, geboren en gedoopt te St.-Winoksbergen St.-Maarten op 30 maart 1688 (peter: Petrus van Heule uit Hondshoote, meter: Catharina van Poullie uit Duinkerke). Allicht jong overleden want niet meer vermeld in de staat van goed van zijn moeder.
4. **Isabella Clara**, geboren op 12 en gedoopt te St.-Winoksbergen St.-Maarten op 13 mei 1689 (peter: Winnocus du Moulain; meter: Petronella Verplancke). Allicht jong overleden (zelfde reden als hoger).
5. **Joanna Francisca Florentia**, geboren op 5 en gedoopt te St.-Winoksbergen St.-Maarten op 6 oktober 1690 (peter: M.L. Hughebaert, pastoor van Mardijck; meter: Maria Florens). Allicht jong overleden (zelfde reden als hoger).

Hij huwde een tweede maal met Maria Magdalena L'ENFANT.

Hij had uit het tweede huwelijk:

6. **Petrus Jacobus**, geboren op 11 en gedoopt te St.-Winoksbergen St.-Maarten op 13 september 1695 (peter: Franciscus Muls; meter: Cornelia Grandmont (uit Sint-Winoksbergen St.-Pieters)). Hij overleed jong (zie bij zijn zusters hieronder).
7. **Maria Isabella**, geboren op 24 en gedoopt te St.-Winoksbergen St.-Maarten op 25 augustus 1696 (peter: Guillelmus Rosseel uit Duinkerke; meter: Maria Isabella Cruyplant, echtgenote van heer Ludovicus

⁷² KBR, FM 122, t. V fiche 1476 (uit vernield Iepers stadsarchief, voogdijboeken, reg. nr. 9).

Beyaert). We vermoeden dat zij later vaak **Maria Magdalena** genoemd werd zowel in begraafakten, in het brede stamboomschema en in de staat van goed opgemaakt na het overlijden van Anna Moerman in 1760.

In het stamboomschema Cuvelier-Zylof-Ghysselinck-Moerman wordt zij, met als voornaam *Marie Magdalena* een van de twee enige overlevende kinderen uit haar vaders tweede huwelijk genoemd en op dat ogenblik nog *jonghe dochter*.

Maria Magdalena Moerman huwde met Pieter VERPLAS. Haar echtgenoot werd begraven te St.-Winoksbergen St.-Martinus op 22 november 1731 als *Petrus Verplas, conjugatus* (gehuwde man), 37 jaar oud. Zij overleed als Maria Magdalena Moerman te Sint-Winoksbergen St.-Martinus op 4 februari 1734 en werd drie dagen later begraven als weduwe van Pieter Verplas, 40 jaar oud. Zij hadden een dochter: *Maria Cornelia Verplas*. Het brede stamboomschema, noemt haar gedoopt te Sint-Winoksbergen St.-Maarten op “8 november 1723” maar die datum is verkeerd, ze werd nl. geboren op 17 en gedoopt op 18 november 1730 (peter: Pieter Reybens, onderpastoor te Duinkerke, meter: Maria Cornelia van de Castele, echtgenote van heer Rybens). In de staat van goed van II.7. - Anna Moerman (+ Brugge, 1760, een dochter van haar grootvaders broer Michaël Moerman) wordt vermeld dat zij als enige de tweede hoofdstaak vormde en gerechtigd was in de helft van de erfenis.

8. **Anna Maria**, geboren op 3 en gedoopt te St.-Winoksbergen St.-Maarten op 4 augustus 1697 (peter: Antonius van Ursel uit Duinkerke; meter: Sebastiana Tavernier). Later werd zij in het stamboomschema Cuvelier-Zylof-Ghysselinck-Moerman een van de twee enige overlevende kinderen uit haar vaders tweede huwelijk genoemd met als voornaam *Anne Marie* en op dat ogenblik nog *jonghe dochter*.

Een excursie : de Brugse drukkersfamilie van Pee

Twee dochters van de Ieperse drukker Jan Baptist Moerman huwden met twee broers van Pee. De vader van de broers was te Brugge ook drukker. IGNATIUS VAN PEE was er gedoopt op de O.L. Vrouw parochie, 2de portie op 21 september 1650 (als zoon van Carolus van Pee en Magdalena Aerschot⁷³). Hij huwde te Brugge, St.-Jacobs op 5 september 1672 met Isabella COSYNS (getuigen: Carolus van Pee en Petrus van Meulenste)



De boekwinkeltjes op de Burg te Brugge tegen de St.-Donaaskathedraal. Detail schilderij J.B. van Meunincxhove, 1696 (Brugge, Groeningemuseum).

Nadat hij leerjongen was geweest bij de Brugse drukker Pieter van Pee werd hij in 1670 toegelaten tot het drukkersambacht. In 1691 baatte hij op de Burg de 9de boekwinkel ten oosten van de Proosdij uit. Die had hij op 30 mei tevoren gekocht. Hij was ook stadsdrukker en drukte ordonnanties tussen 1691 en 1699.⁷⁴ Hij kwam om

het leven door een ongeval: hij verdronk in het kanaal van Brugge naar Oostende. Hij werd op 16 april 1700 te Brugge St.-Walburga in de kerk begraven.⁷⁵

Zij hadden volgende kinderen:

1. IGNATIUS AUGUSTINUS VAN PEE, gehuwd te Ieper met Maria Catharine MOERMAN, zie hoger.

⁷³ Carolus van Pee en Magdalena Aerschot waren gehuwd te Brugge O.L. Vrouw 2de portie op 31 oktober 1649 (getuigen: Jo(ann)es van Pe en Judocus Aerschot). Zij hadden volgende kinderen, allen gedoopt te Brugge O.L. Vrouw, 2de portie: 1. Ignatius van Pe (zie hoger); 2. Franciscus Xaverius van Pee, op 19 januari 1653; 3. Joanna van Pe, op 18 april 1655; 4. Joannes van Pe, op 16 januari 1658; 5. Carolus van Pe, op 12 september 1660; 6. Margareta van Pe, op 5 september 1663; 7. Maria Magdalena van Pe, op 11 december 1666.

⁷⁴ VISART DE BOCARMÉ, pp. 48-49.

⁷⁵ 1700, 16 Aprilis: *sepultus est in eccl(esi)a Ignatius van Pee misere submersus in canali Ostendano, cum offi(cio) 9 lecti*. Dit overlijden kan niet zijn zoon Ignatius Augustinus van Pee betreffen, gezien deze nog in 1704 te Ieper een affiche drukte.

2. **Jacobus van Pee**, gedoopt te Brugge St.-Salvator, 2de portie op 26 november 1674 (peter: Cornelius Verhelie; meter: Magdalena van Pee). Ook hij was drukker.⁷⁶
3. **Nicolaus Michael van Pee**, gedoopt te Brugge St.-Salvator, 2de portie op 30 januari 1677 (peter: Michael van Heulen, kapelaan van St.-Donaas; meter: Judoca van ..oocke).
4. **Joannes Egidius van Pee**, gedoopt te Brugge St.-Salvator, 2de portie op 16 juni 1678 (peter: E.H. Joannes van Vijve; meter: Maria van Houtte).

Vermoedelijk hadden zij nog een andere zoon Judocus van Pee maar we beschikken niet over een doopakte.⁷⁷

5. **JUDOCUS VAN PEE**. Drie dagen na de begrafenis van Ignatius Van Pee, werd een Judocus van Pee in het Brugse drukkersgilde aanvaard. Dat lijkt er op te wijzen dat hij een zoon was van de onfortuinlijke Ignatius van Pee. Van 1701 tot 1716 had hij een winkel in de Breydelstraat, van 1716 tot 1718 vermeldt hij afwisselend zijn adres te Brugge op de Burg of in de Breydelstraat, in 1719-20 in de Philipstockstraat en in 1728 opnieuw in de Breydelstraat.⁷⁸

Andries Van den Abeele schrijft over de drukkersfamilie van Pee⁷⁹: 'Ignatius Van Pee († 1700) behoorde tot een familie die al een halve eeuw met drukken bezig was. Na hem kwamen [te Brugge] zijn zoons **Josse** [Judocus] en **Jacobus Van Pee** (1700 tot ca. 1720) die geen grote activiteit ontplooiden. Ze bleven stadsdrukker. Naast ander geestelijk drukwerk, publiceerden ze in 1701 een boek van de gardiaan van de Minderbroeders in Brugge.'

Hij is dus de in het memoriaal vermelde *Judocus van Pee* (fs. *Ignatius*) uit Brugge die op 27 november 1702 te Ieper huwde met Maria Angela MOERMAN, de jongere zuster van Maria Catharina Moerman die vier jaar eerder gehuwd was met Ignatius Augustinus van Pee.

Er waren nog twee andere drukkers van Pee te Brugge in de 17de eeuw: Pieter senior (+ 1691) en Pieter junior, zie VISART DE BOCARMÉ, pp. 47-48. Hoewel daar op de volgende bladzijde ook de drukkers Ignatius en Judocus van Pee behandeld worden, wordt geen verwantschap aangetoond. En evenmin in een recente bijdrage over Pieter van Pee senior.⁸⁰ Gezien noch de doop noch het

⁷⁶ Is hij de Jacobus van Pee, die in 1702 en in 1713 een winkel had op de Burg, in 1717 in de Breydelstraat en in 1721 in de Philipstockstraat? (VISART DE BOCARMÉ, p. 49)

⁷⁷ De bewaarde doopregisters voor Brugge, St. Salvator, 2de portie vertonen een hiaat voor de periode na 1 juli 1678 en voor 6 januari 1687. Hij zou in die periode kunnen geboren zijn.

⁷⁸ VISART DE BOCARMÉ, p. 49.

⁷⁹ A. VAN DEN ABEELE, 'Brugse drukkers in de 18de eeuw', in: *Vlaanderen. Kunstijdschrift*, 43 (1994), p. 143.

⁸⁰ J.-L. MEULEMEESTER, 'Leven, werk én de nieuwe winkel van de Brugse drukker, boekbinder en boekenverkoper Pieter van Pee (+ 1691)', in: (red.) L. VANDAMME, *Boeken uit Brugge ...*, pp. 124-135.

huwelijk van Pieter van Pee senior, noch het huwelijk van zijn ouders Jan van Pee en Laurentia Hoornewedere in de Brugse parochieregisters te vinden zijn, en anderzijds ook niet een doop ca. 1625 van Carolus van Pee, de vader van Ignatius zijn de van Pees mogelijk inwijkelingen te Brugge uit het begin van de 17de eeuw.⁸¹

⁸¹ Deze akten zijn ook niet te vinden in het ruimere gebied van de provincie West-Vlaanderen (www.vrijwilligersrab.be).